

The image shows the front cover and spine of an antique book. The cover is decorated with a marbled paper pattern in shades of blue, black, and gold. The spine is bound in a dark, textured material, possibly leather or cloth, and features gold-tooled lines and text. The title 'Politikai röpiratok' is printed in gold on the spine, and the number '24.' is printed below it. The book shows signs of age, with some wear and discoloration on the cover.

Politikai
röpiratok

24.

24
173

KÖVET-JELENTÉS

AZ

1843—44^{ki} ORSZÁGGYÜLÉSRŐL.

✓ SZOMBATHELY ANTAL és TOMCSÁNYI JÓZSEF

BÉKÉS VÁRMEGYEI KÖVETEK TŐL.

6.

PESTEN,

HARTLEBEN KONR. AD. tulajdona.

1845.

KÖNYV-ÉRTÉKES

1883-84. ORSZÁGOS

Dr. BALLAGI GÉZA.

Nyomt. Trattner-károlynál.

Tekintetes Karok és Rendek!

Ha közlünk, és a Tettes KK. és RR. közt még mindig azon viszony állana, melly további eljárásunkat kötelezőleg a' szükséges kapesot tevő: ugy az izenetek mind azon nagy halmazát kellene ide csatolni, mellyek a' két tábla közt utolsó jelentésünk óta váltattak, hogy így részletes tudományába helyeztethetve a' Tettes RR. az időközben történeteknek, az utasításadási jogot gyakorolhassák; mi azonban a' további működés teréről az országgyűlés végeztével leléptünk, — reánk a' felelőség és számolás súlyos napja viradt, 's ezzel az utasítás-adás szüksége is megsziunt, 's talán nem balul értett fogalom az, hogy a' Tettes RRnek főérdeke felismerhetni a' történeteket eredményeikben inkább, mint a' vitatkozás változékony stadiumaiban, hogy a' szerint a' nemzet egész jövődjének előkészítésére fordithassák figyelmüket, talán elhagyva igen sokat azokból, mik eddig önkénytelenül is foglalatosságuk részét tevők, 's mellyek talán czél és haszon nélkül emészték ezen elmaradt nemzetnek mindenek felett drága idejét, talán hozzájok adva többeket, mellyeket a' tisztultabb fogalmak inkább sürgetendőnek fognak bizonyítani, talán többekre nézve a' történetek általános ismerete tévesztett iránya fog kitüntetni, 's az eltérés üdvös volta fog az idők fordulatóban megérni, mellyekhez elfogultság jelenleg makacs ragaszkodást bilincsel.

Innen indulva ki, minket a' számadásnak kettős nemet terhel: egyike személyünket, adott hitünket, becsületességün-

ket illeti, melyet lekötünk ama nagy becsű bizodalom zálogául, mellyel a' Tettes RR. bennünket a' nemzet ügyének kezelésére maguk nevében elválasztottak, — e' részben rövid, a' mit e' fontos pillanatban idővesztegetés nélkül kinyilatkoztatni szükségesnek véliünk, 's ez abból áll, hogy mi az öntudat lelkiismeretes nyugalomával jelentünk meg a' Tettes RR. előtt, — ki merjük mondani ez órában Isten és haza szent nevében, ország és világ hallattára, ugy mint kimondók a' választás időszakában, mikép, ha nem valánk szerencsések mindenben ugy járni el hivatásunkban, hogy a' Tettes RR. várakozásának megfelelhettünk volna, erónk hiányos voltát különben is érezve, eltérni kénytelenek leszünk, — de soha, bár mi tárgynál tett nyilatkozatainkban, gondolatinkban, szándékunkban, a' haza egyetemes boldogságánál egyéb indító okunk nem volt. — A' számadás másik neme, mint fentebb említők, hű tükörben előadni a' multakat, hogy tényezőül szolgáljanak a' jövőnek, számolni azon sok nemzeti reményt és várakozást letarolt 19 hónapokról, mellyeknek eredménye 13 rövid törvényezikk és azon tanulság, melly szellemileg egy részt gazdagabbá tévé a' nemzetet, más részt óvatossá kikerülni a' szirteket, mellyeken buzgó ohajtásai és törekvései megtörtek, — ennél egyéb vígasztalást nem nyújthatunk az aggódott hazafi kebleknek; ám hiszen ugy látszik, hogy egyeseknek ugy, mint nemzeteknek kitüzött sorsa az örök hatalomtól — tévedéseken keresztüljutni az igazság forrásához, keserőségekkel egybefort fáradalmas küzdesekön vásárolni meg a' zajgástól mentesült nyugalom éveit, — általában véve a' fejlődés korai vagy hosszúak, mert a' következmények nagyszerűek — nagyot és dicsőt mivelní pedig órák vagy hónapok erejétől nem függhet, — vagy ha igen, véres jelenetek bélyegzik mindenütt a' türhetetlenséget — és gyakran boldogság helyett sok áldozat nemes felszántságában hunyt el a' remény utolsó szikrája is, — még nincs példa reá, hogy egygyé vált nemzeti akarat, csüggedést nem ismerő állhatatosság, hányatás és csalódások által nem megrémült, de szilárdulni okult kitürés ki ne vívta volna a' nemzetek igazsá-

gos kívánságait, azon állást, melyek a nemzeteket, a teremtetés szent céljai szerint illetik: ugyan azért nem lehet kétségbe esni az elröppent idő felett, minden perecznek megvan-nak dúsán felhasználható intései, csak használjuk ugy a' történeteket, hogy legyen azok tudása az élet mestere.

Erre nézve tehát akként véljük a' lefolyt országgyűlése hű képét adhatni, számadási kötelességünket teljesíthetni, 's ez által a' Tettes RRket kellő tudományba helyeztetetni, ha **1)** 's mindenek előtt a' meghozott törvényeket soroljuk elő; **2)** megérintjük azon tárgyakat, melyek iránt a' két tábla közt egyesség történt, és k. válasz jött is, de törvény anyagául nem szolgáltak; — **3)** rövid kísérettel felszámoljuk mind azokat, melyek az egész országgyűlés folyamata alatt munkásság tárgyait tevék, — és végre **4)** egy általános tekintettel végig nézünk azon hullámlás gyűrűzetén, mely keresztül-rengett az egész területen, — hullámlásnak nevezzük azt, mert ennek képzetével jár azon bizonytalan helyzet eszméje, mely minden küzdelmet kétségessé tesz, — pedig épen ez volt a' mult országgyűlés typusa: ugyanazért az óvatosság 's előrelátást mindenek felett igényli; ezekről tehát hallgatnunk annyival kevésbbé lehet, mert számtalan körülmény összehatásánál fogva szükségkép be kellett következni a' fáradozás ama sikeretlenségének, mely im most a' Tek. RR. előtt tárva lesz, 's milyen hasonló esetekben, ha a' nemzet a' körülmények tökéletes felismerése után eme hullámlás okait eltávolítani nem igyekezendik — ismét mulhatatlanul bekövetkezni fog.

I. Törvényczikkely a' jelen országgyűlésen 13 hozatott, u.m.

1) A' mostani országgyűlés költségének szabad ajánlatkép a' nemesi rend általi viseléséről.

2) A' folyó-homok által okoztató károk meggállásáról rendelkező 1807: 20. t. cz. módosításáról, 's illetőleg bővítéséről.

3) Az országgyűlési szállások szabályozása és bérük fizetése iránt.

4) A' nem nemeseknek közhivatalokra lehető alkalmazásáról.

5) A' Hrabovszky-féle alapítvány iránti követelésnek kikickelyezéséről.

6) Az ország koronaőreinek megválasztásáról.

7) A' vallás dolgában.

8) A' nemesi javak birhatásának nemnemesekre kiterjesztéséről.

9) A' hétszemélyes táblának ezentul a' husvét utáni törvényszakhan is leendő összeülésétől 's a' decretalis napok megszüntetéséről.

10) Az 1840: 22. t. cz. szakaszainak bővítéséről és illetőleg módosításáról.

11) A' magyar nyelv és nemzetiségéről.

12) A' közmunkák szabályozásáról.

13) A' váltó-törvény módosításáról.

Nem lehet tagadni, miként a' nemzetnek ezen országgyűlés munkálatától felfüggesztett 's olly hévvel táplált reményeihez képest e' 13 t. cz. kevés eredmény, — sőt tekintve, hogy az anyagi jólét előmozdítása tekintetében semmit, de éppen semmit sem tudunk a' Tettes RR. megnyugtatóására felhozni, mi eszközöltetett volna — hiszszük méltó megütközés mellett, fájdalmat költünk csalatott kebleikben, — és mintegy felhíva érezzük magunkat ezen elmaradás okainak majd alább bővebb előterjesztésére; de e' mellett mégis bizonyos, hogy az elszámlált törvényezikkek a' magyar nemzet jövőndő életében felszámithatatlan befolyással leendenek, és epochalisoknak tekintendők.

Kit hazafiui remegő aggodalom nyugtalanithatott valaha a' magyarnak, mint magyarnak annyi veszélytől körülvelt fenmaradhatása iránt, kinek valaha az enyészet félelmei közt a' menekülés reménye tartá fel egyedül a' csüggedhetetlenség érényének nemes ingerét, — ki valaha érzette, hogy nem lehet az életnek öröme, mellyet e' remény teljesüléseért áldozni nem tudott volna, — 's végre ki tudja, hogy a' nyelv,

a' nemzetegység egyik legszilárdabb tényezője, nemzetegység nélkül pedig nekünk, kik egy hajszálnyira sem hasonlithatunk a' tenger túli boldog népekhez, — nekünk nemzetegység nélkül alkotmányos életünk virulásra nem juthat, — mind az, ki ezeket tudta és érezte, lehetetlen, hogy elragadó fellángolás nélkül tekinthessen a' nyelv tárgyában újabban alkotott törvényre, — mely ha évezredek tündér álmaival nem kápráztatja is a' lelket, de a' visszasülyedés veszedelmét elhárította. — Róma nyelvének ezredes igája 's így fejlődésünk súlyos bilincsei e' részben örökre meg vannak semmisülve, — tanítói 's hivatalos nyelvünk immár saját nemzeti nyelvünk, — a' többit, mi még e' részben kívánatos, az idő minden kétségen kívül elhozza. —

A' közmunkák szabályozásáról alkotott törvény a' nép iránti igazságos érzelem nyilvánulásának egyik igen dicső tanúsága, — nincs ugyan általa elérve az, mit e' megyének nemes lelkü Rendei a' mult idők előitéleteiből teljes mértékben kiszabadultán inkább ohajtottak, hogy t. i. a' köz munkák legyenek a' közszükségnek váltságai, 's mert a' közszükség fedezése minden honpolgárnak elengedhetetlen kötelessége — ahoz mindenki, osztály különbség nélkül járulni tartozzék — nincs elérve, hogy a' közmunkák a' status gazdálkodás egyik ágát tegyék, 's a' kezelés a' nemzet összes érdekében, nem pedig minden megyének saját provincialis — igen gyakran némelly hatalmasnak egészen magúnos hasznáig aljasult nézetei szerint történhessék, — ezek nincsenek elérve: de meg van szüntetve az igazságtalanság azon kiáltó része, mely adózásban anynyira szenvedhetetlen, miszerint az eddiggelő ugyanazon egy osztályu népet is 52 megye önkénye szerint különbözőleg terhelé, — meg van szüntetve az önkény hatalmának minden igazság mértékén túli csaponghatása.

A' publico-politicus kérdések mindazon tömege, mely az írók agyában valaha megfordult, Magyarország tanácskozásai térein meg vala már eddigelé vitatva, — 's ezekre nézve már talán csak a' tisztulás kora vár, — de status-gazdasági tekin-

tetben nem lehet mást mondani, mint hogy o' nemzet csak ébredőfélben van arra nézve, mi Magyarország anyagi jobblétét a' nemzet összes érdekében, egyedül a' belviszonyokra szorítkozólag, eszközölte volna, sem kormány, sem nemzet részéről még soha egy lépés sem történt, ha csak valaki nem akarja ellenvetni azon vízi biztossági munkálkodásokat, — mellyek időről időre fel-felzúdult energiával millió napszámokat emésztőleg, sanyargaták a' népet, hogy tán egy évtized multával, egy újabb terv haszontalannak nyilatkoztassa az átok közt töltött nehéz munkát, 's újabb koczkára tegye ki a' nép verejtékét! — Nem, nem, e' biztosság működéseiben nem találkozunk a' status gazdálkodás rendszerének árnyékával sem; mert ha nem ereszkehdhetünk is jelen feladásunk köre szerint a' kérdéses biztossági munkálkodások czélszerű, vagy czélszerűtlen voltak taglalásába: azt senki nem tagadhatja, hogy a' végrehajtás a' provincia- lis érdekek szövődékén ezerszer felakadt, 's felakadása mindig lehetséges, — senki sem tagadhatja, hogy e' biztosságoknál mindig hiányzott azon erő és hatalom tekintélye, mellyet a' nemzet összes érdekének előmozdítása, a' magán érdekek felett igényel.

Az első eszme status-gazdálkodási tekintetben, melly e' nemzetet tán idővel cselekvőségre 's czélszerű áldozatokra bírja, melly teendők szükségére felől meggyőzte, 's a' municipalis élet körén túl közértelemre nevelje — a' jelen országgyűlésén először került szőnyegre, 's mi ez eszmére utóbb vissza fogunk térni. Most mielőtt a' közmunkák iránt kitűzött szándokunk szerint jelentésünket bevégeznők, csak annyit jegyünk meg, hogy ha egykor a' statusgazdálkodás elveinek alkalmazása e' hazában is életbe lépend — alkalmasint változni kellend a' törvénynek is — nemcsak azon tekintethen, hogy a' közmunkákban mindenki részt vegyen, hanem felderülve leendvén azon magasabb status- nézet is, miszerint valamint egyéb áldozatokra, úgy közmunkára is a' status nevében akárki is csak ugy és amnyiban kényszerít- tethetik, mennyiben azt a' közállomány mellözhetlen szüksége kívánja. Ha tehát a' közállomány közérteke a' fő czél, az erre

szánt áldozatok sikeres felhasználásában 's' a' ezélok kituzésében az összes törvényhozási hatalom gondoskodásának megszakadni (mint a' kérdésben forgó törvénynél) nem tesz egyebet, mint a' ezélt magát kockára tenni ki, — a' mi nem is lehet másutt, mint a' hol a' törvényhozási hatalom tagjai a' kényszerült adózás terheiben nem részesülve, nem érdekeltve, azokat, eredményeiben akárhová legyenek, csak mint terhet tekintik, 's' mint positiv hasznot, mint gyümöleszőző investitio eszközt becsülni még meg nem tanulták, nem történhetik másutt, mint hol az állomány, a' személy és vagyon oltalmában csak egy bizonyos, a' status-hatalmat gyakorló kisebb osztály tagjait részesíti, — egy szóval, nem történhetik másutt, mint hol még a' status azon legfőbb feladásának sincs elég téve, hogy minden honpolgár személye és vagyona biztosítva vagy legalább elpazarolva ne legyen, — áni hiszen a' municipalis kör hatalmának sok igen hasznos oldalai vagynak, de sok viszonyoknak fejlődni kell még a' közállomány irányában és anyagi muködések tekintetében; — annyi bizonyos, hogy a' municipiumok minden muködése csak úgy lehet teljes mértékben magára a' municipiumokra nézve is boldogító, mennyiben azok a' status összes ezéljaival állanak öszhangzásban; mennél elszigeteltebb állásban vannak (ez uttal mindig csak anyagi kapesokat értve) egy statusnak külön alkotó részei: annál kevésbé fejlődhetik az összes jólét, — összes jólét nélkül pedig municipalis jólét és erő nem képzelhető, és így ha nézeteink nem csálnak a' közmunkák általános kezelése rendszerének, az idő érlelő méhében, ha végkép megszüntetni nem is, de változni igen is kell — azon viszonyokhoz és köteleességekhez képest, mellyekkel a' kifejlendő közértelem tisztultabb fogalmai szerint minden municipiumnak a' status közczéljaihoz kötve lenni kell, 's' mellyek egyszersmind a' muködés határvonalát is a' saját hatósági és status rendelkezési körhöz tartozók között határozottabban kimutatandják.

A' vallás tárgyában alkotott újabb törvényczikkelyre nézve nem akarjuk ugyan állítani, hogy az által meg vannak szüntetve

mindazon igazságos sérelmek, mellyek a' vallás sérelmei nevezete alatt országszerte ismeretesek; de az, mi tulajdonkép a' lélekismeret teljes szabadságát teszi, hogy mindenki lelke üdvösségét saját meggyőződése szerint, minden erőszakos akadályoztatás nélkül kereshesse, az Isten dicsőítésében lelke sugallatát mindenki külsőleg is szabadon követhesse, mennyire csak az állomány célja megengedheti, 's úgy mint Europa bármelly mívelt népénél szabadabban nem léteznek: úgy hiszszük, el van érve.

— Minden teljeskoru egyén, ki eszével szabadon élhet, a' rkath. hitről a' két evangelicus vallásra, és viszont szabadon átmehet, — 's általában véve, ha nem minden követeléseknek is, de többeknek elég van téve, sok családnak, még több honpolgárnak nyugalma biztosítva van, — sőt nem ugyan a' törvény, de a' fejedelemnek, mellynél a' végrehajtó hatalom öszpontosul — öszinte nyilatkozata biztosítja a' nemzetet, hogy a' gyermekeknek szülők meggyőződése szerint intézendő nevelése iránt sincs többé ok azon botránys zaklatásoktól 's bármi idegen hatalom beavatkozásaitól tartani, mellyek eddig a' honpolgárnak szabadságát annyira fékeztek 's az atyai hatalomra annyi lélekelégtelenséggel nehezkedtek.

A' hozott törvényeket illetőleg, szólnunk kell még azokról, mellyek a' hon nemtelen lakosainak, a' birtok- és hivatalképességet általában megadják, mert nem ok nélkül lehet gyanítanunk, kik e' törvények keletkezési minden phasisait ismerjük, hogy sokan, kik évek óta igyekeztek az igazság legőszintébb érdekéből e' törvények létrehozásában: meglepetve lesznek mégis ezeknek így minden előzmény, minden feltétel nélküli általános létre jutásán, — és ezek azon törvények, mellyekre leginkább értetni kívánjuk azon fentebbi kijelentésünket, hogy a' nemzet jövő constitutionalis életének átalakulására felszámíthatatlan befolyással leendenek. Sokat, igen sokat lehetne e' törvények érdemében felhozni, mi a' nemzet elővigyázatát szükségessé teszi, sokat mi méltó aggodalom színében tünik fel; — de polgári kötelesség egy részt, meghozott törvényekről tisztelettel szólni, tisztelettel kivált olyanoknak, kik mint mi, annak

hozásában lelkünk minden erejével vívtunk, — de más részt aggodalmat támasztható nézetek elősorolásával könnyen conpromittálhatná amaz igazságos 's még nemesebb resignatioval egybekapcsolt lelkesedést, melly e' törvények létre jutását eszközlé, — mert hiszen nem Isten és természet szent törvényét akarja-e gúnyolni az, ki azt akarná elhíttetni, hogy az ő fajához és születéséhez van kötve minden ész és képesség; ki az, ki tagadni merné, hogy a' számtalanok közt kitünő, nem jelesebb a' kevesek közt kitünőnél? 's ugyan ki tagadhatja, hogy a' jelesebbnek választhatása, nem nyereség a' nemzetre nézve? — Mindezen okok miatt tehát nem fogunk e' tárgy körül hosszas fejtegetésekbe bocsátkozni; de van mégis észrevételünk, mit elhallgatnunk nem lehet. — A' birtok általános képességénél a' honosítás iránti törvény nem léte, vélekedésünk szerint oly hiány, melly alatt nemzeti veszély rejlik, — alig tudnánk ehez képest egy-egy szükségesebbet a' jövő törvényhozásnak teendőül meghatározni, mint a' honosítás iránt czélszerű törvény hozatalát, — nincs szabad nemzet, melly erről megfelejtkezett volna, pedig alig van körülmény, melly azt valahol habár csak nemzetiiség tekintetéből is szükségesbbé tehetné, mint nálunk.

A' birtokolhatás, és általános hivatali képesség megadásával semmi sincs tisztábban kimondva, mint hogy a' magyar aristocrazia, és azon hatalom, melly a' népnek ez osztályban ura volt, régi formájában magát többé fentartani sem nem akarja, sem e' törvények után fen nem tarthatja, 's ha vannak, kiknek ez fáj, kik azt hiszik, hogy talán voltak e' törvények létrejuttatásában olyanok is munkások, kiknél fő ösztönül nem az igazságnak előbb-utóbb diadalt aratandó követelése szolgálta, mint inkább azon érdekeknek ketté metszése, mellyek a' közép nemességet a' jelen helyzet fentartásához leginkább kötétk, de a' melly kötelék annyi botránnyos jeleneteknek 's kicsapongásoknak vala egyszersmind szülő anya, 's annál fogva a' nemesség nem előjogainak különben is nyomasztó gyakorlata által, mint jogaival tett erkölcstelen visszaélésével tevő

magát a' nemzet legjobbjai előtt is elszenvedhetetlen gyulole-
letessé, — ezek vessenek számot azon alávaló hitegetőkkel,
a' megvesztegetés kitanult hóseivel, kik méltán vonják ma-
gokra a' nemzet, de leginkább szánandó híveik átkát, kik nem
irtózva a' gyilkosság, rablás, nem a' legborzasztóbb vétkek
szennyeitől, oda állíták a' szegény magyar nemességet, a' szé-
gyen, gyalázat és megvetés hitójához, hol Isten és minden
művelt ember ítélete szerint bebizonyult róla, mikép a' termé-
szettől nyert észszel, mint emberhez, 's az alkotványtól öröklött
befolyással, mint honpolgárhoz illik, a' hon javát előmozdi-
tani képtelen, — bebizonyult róla hogy, midőn lelketlen vad
csordaként a' legezudarabb czélok eszközéül lealjasodva —
öngyilkolólag saját 's a' nemzet boldogságán dűl, azon ál-
lásra, melyet az alkotvány térén elfoglala, nem érdemes! —
E' szemrehányás Békés megyének sem magasabb, sem alsóbb
rendű osztályát nem érdekelheti, 's midőn az érdeketek a'
kérdéses törvényekben veszteséget 's büntetésöket látják, —
mi örömmel üdvözöljük azokat, mert az igazság tisztelete ve-
zérle eddigi lépésinket is, — megvan legdrágább, legfélthe-
tőbb kincsünk, melly minden jogok közt egyedül igazságos, 's
ugyanazért elvitathatlan *saját dolgaink elrendezésében be-
folyásunk*; de tanulunk kell e' nagy jogunkkal élni tudni,
komolyan kell ügyelni a' jogokkal való visszaélés szomorú kö-
vetkezéseire, mert a' visszaélés soha sem lehetett veszélyesebb,
mint az események jelen fordulatában, — a' józan gyakorlat,
soha üdvösségesebb.

Különösen tekintve az érdeketek két törvényt, miután mint
fentebb érdeklők, a' születési aristocratiának hatalmát az enyé-
szet zsibbasztó ereje övedzi — senki se kételkedjék, hogy a'
mint a' törvények hatása érezhető lesz, az önfentartás termé-
szetes ösztöne annál féltékenyebb erőlködéssel fog mindazon
eszközökhöz ragaszkodni, melyeket emberi ész kigondolhat,
vagy a' világ institutioiban oktató példaként föllelhetők; — egy
részt a' majoratus és senioratusok intézetei által birtok-ari-
stocratia fog élethe léphetni, — más részt bureaucratismus és

nepotismus fejlődhetik, — mindkettőnek láthatjuk a' népek történeteiben szerencsés sikerrel lehető felállhatását, de láthatjuk viszont az alkotmányos élet minden képzetét leigázó, zsarnoki kényhatalomig elfajult 's kibeszélhetlenül gyászos példáit is. — Nem vonakodunk tehát a' Tettes RR. előtt nyíltan kimondani, hogy a' jelen két törvény az alkotmányos élet felvirulásának korán sem csálthatatlan záloga, 's e' részben minden aggodalomtól mentek csak úgy lehattünk volna, ha azok születtek volna inkább egyéb előzményeknek eredményei gyanánt, mint magok legyenek előzményei még mindig kétséges eredményeknek; — ugyanazért e' törvények fenléte után elmulthatlan kötelessége leend a' jövő törvényhozásnak gondos figyelemmel tekintve multa és jövőre, az ósiség és alkotvány szélesítése tárgyában a' szerint járnai el, hogy a' melly érdekek a' fenforgó két törvény által a' fenálló alkotvány iránt tagadhatatlanul megtárgultak, egyéb kapcsok által pótolva legyenek. —

Ezeken kívül hazafiúi örömmel megemlítve azt, hogy a' koronaöröknek választásában a' Tettes RR. kivánsága teljesítve lón — a' többi hozott törvények, t. i. a' futó homok, országgyűlési szállás, Hrabovszky-féle alapítvány iránt 's a' t. magokat annyira kimeríték, hogy nem vélhetjük a' netalán előfordulható észrevételek előterjesztése által jelentésünket érdekesebbé tehetni. — Tudatni kell azonban a' Tettes RRkel legszorosabb kötelességünk szerint, hogy a' fentebbi 13 törvényezikk mellett a' fejedelem és nemzet közmegállapodása folytában az ugynevezett *közadó* azon mennyiségben és azon óvások mellett ajánltatott légyen meg, mint az 1840. országgyűlésen, — a' közadó tehát jövődöben is 4,395,244 firt és 38⁷/₈ kr., 's azonfelül hadfogatási költségek fejében 75,000 fr. leend. — Mi ugyan a' Tettes RR. meghagyását, hogy az adót leszállítani igyekezzünk, úgy véltük leghűségesebben teljesítendőnek, hogy kerekszámban 4,000,000 frot ajánlottunk 's e' mellett fogytig meg is maradtunk; — a' többség azonban az első k. leirat következtében szavazat utján az egészet 1844-ki

nov. 10-től, 1847-ki nov. 10-ig megajánlotta, — törvénybe ezuttal sem igtattatott az ajánlás — azon ismeretes okoknál fogva, mert a' törvény alkotásához a' fő RR. és fejedelem beleegyezése kivántatnék meg, — az adónak pedig ajánlat lévén az alapja, az ajánlat tiszta értelme és természete szerint adómenyiség más nem lehet, mint a' mennyit, és a' miképen az alsó tábla kezdeményi jogánál fogva a' nemzet nevében megajánl.

II. Azon tárgyakról, melyekre k. k. válaszok érkeztek, de törvény anyagául fel nem használtathattak.

Eme tárgyak közül, úgy látszik, mindenek feletti figyelmet igényel:

1) Az 1836-dik évi 21. t. cz. foganatosítása, t. i. az erdélyi részeknek Magyarországhoz leendő visszacsatoltatása tárgyában sürgetett végrehajtás.

A' mondott törvényezikk a' nemzetnek közel negyven évig fejtegetett igazságos követelését foglalja magában, míg szerencsés lehete a' teljesülés reményének azon fokára juttatni — mellynek csalódní soha, de soha szabad nem volna, mert a' törvény örökösének mindenekfeletti hatalma biztosítá, 's ama minden polgári nyugalmat feldúló tekintetek, mellyek a' örvények meg nem tartásából olly természetesen eláradva, a' nemzeti élet végenyészetének trónt és álladalmat megrázkódtató jeleire mutatnak. — Mennél bonyolodottabb állapotját tudjuk pedig a' törvények végre nem hajtása miatt a' tudvalévő megyéknek, mennél megfoghatatlanabbak a' végre nem hajtás okai, annál szomorítóbban kelle hatni az e' tárgyban az országgyűléséhez érkezett k. válasznak, melly nem csak megnyugtató nem lehete, sőt egész terjedelmében mind inkább nevelé az aggodalmat, — innen keletkezett az alsó táblának tudva lévő keserű nyilatkozata. Mi nem akarunk az érdeklött határozat érdemleges taglalásába bocsátkozni, az mi e' tárgyban körünkhöz tartozhat, csak abból áll, miszerint nem hihetjük, hogy a' nemzetnek e' részbeni teendője a' határozat hozatalával bevégezve lenne, sőt ellenkezőleg — azt véljük,

a' jövő törvényhozás elengedhetetlen teendői közé tartozandik mindent elkövetni, hogy a' nemzetnek e' súlyos sérelme orvosolva legyen, nemcsak azért, mert magában véve is olly szerfelett fontos, de mert, mi haszna akkor minden fáradságnak, melly a' törvény hozatalára fordittatik, ha a' csak alig hozott törvények a' nemzet ahoz kötött várakozásának, megelégedésének olly nyilvános kicsinbe vételével, eredménytelenül a' betű holt alakjában hevernek? nincs jóakarát, nincs találós ész, melly az e' tekintetbeni eljárást menteni képes lehetne, mert hol sem a' törvények végre nem hajtának, sem az ebből eredő sérelem megorvoslása iránt biztosítás nincs, — mi marad ott szent, hová a' honpolgár a' státus-élet czéljainak, a' személy- és vagyonbátorságnak veszélyei előtt nyugalommal letelepülhessen, — illy állományban feltartóztatatlanul megere a' bizodalmtatlanság kárhozatos szelleme, — pedig az e' feletti felelősség terhének meghatározhatására minden eddig ismert szó értelme elégtelen. —

2) Érkezett az elmúlt országgyűlésére a' belkereskedés és műipar felvirágzása iránt egy k. válasz, mellyben ő felsége elismerve több teendők szükségét, 's önszive ösztöne szerint is, hogy többet nem tehetett, a' kényszerítő körülmények el nem távolítható hatalmának tulajdonítva, — mindazoknak, mik e' részben a' kívánt czélt és sikert előmozdíthatják, jövő országgyűlésére leendő előterjesztéséről biztosítja az országot; az ország RRei leírhatatlan megindulással vevék az érdeklött k. leiratot, — és az országgyűlés végnapjaiban, sőt óráiban, mellyben az érkezett, a' további felírás sikeretlenségét hive, — e' tárgyban is, mint az előbbiben, de már egy sokkal keserűbb, (itt a' % alatt látható) sokkal több következtetést maga után vonható határozatot hoztak. E' határozatnak minden szavaiban fel fogja ismerni a' komoly és csilapult átnézés, — hogy ez az ingerültség állapotának felhevült kitérőse, az égető fájdalomtól elfogult érzelem feljajdulása, melly özönlő hatalmával a' feltartóztatás lehetőségén keresztülörve — a' pillanat meglepő műve volt, — mind ez pedig a' törvényhozás téréen sikeres

működésnek ellentéte, — 's ha nem lehet tagadni, magának a' k. válasznak tartalma szerint is, Magyarországnak kereskedés tekintetében mostoha állását — nem lehet is igazságosan vádolni a' nemzet oly szembe ötlő elmaradása közt panaszos kifakadásának zajongóbb modorát; — de vélekedésünk szerint, miután, mint máshol is mondók, — a' status-gazdálkodás rendszerének tudománya az, mely nemzeti politikai életünkben, különösen hazánk körülményeihez idomítva, sem felfogva, sem megvitatva nem lévén, tökéletes parlagságban hever, — azt hiszszük, még határozottan ki lehetne mondani: hogy más vég megállapodás, mint a' kérdéses határozat elvei javallanak, nem lehet, — kötelessége minden gondolkozó honpolgárnak óvatos szorgalommal, és minden oldalról összevetni az ide vonatkozó körülményeket — 's megfontolni, valjon nincs-e még egyéb teendő, mi biztosabban vezethet célhoz, annál, mit az elkeseredés pillanata visszatorlásként javall 's melynek annyi veszélyes részletei látszanak a' sikernek útjába tornyosulni.

Mi tehát nem fogjuk sem roszalni, sem határozottan javalni a' tudva lévő határozat célzatait, mert azon testületnek, mely nemzete boldogsága felett annyi érdekeltséggel nyilatkozott, kitünő tiszta szándéka tiszteletre int; — de más részről elhallgatni sem fogjuk: mi hazánk sorsára befolyással lehet, mert meglehet: ez azon eset, hol hallgatni vétek, 's mert a' törvényhozónak legfőbb bölcsesége a' körülmények józan felfogása, 's a' szükségekkel a' szerint tudni megalkudni.

A' védegyelet céljáról, 's általában egész lényegéről, alább fogunk emlékezni, itt egyedül arról adandók vélekedésünket, mi a' határozatnak elvét, a' védvám-rendszert érdeklőleg illeti. —

Minden nemzet emelkedésének fokozata a' nép szaporodásától van föltételezve, 's nincs egy-egy nehezebb, mint a' nép erő arányát meghatározni tudni, mely a' fejlődés eszközeinek, és a' lépcsőzetek átalakításában mérlegül szolgáljon. — A' status-gazdaságnak küil nemzeteknél kifejlett elvei szerint be van bizonyulva, hogy mindazon nemzetek, melyek a'

nomadicus gazdálkodást kénytelenek valának ugyan már elhagyni, de a' földmivélés tökéletesen kifejlődve nincs — a' nemzeti felvirágzás eszköztét kézműi és gyári foglalkozásokban nem csak híjában keresék; de a' míveltség további haladását, melly a' közzgazdálkodás egyéb ágánál emelkedőben volt, fönkre tevék, — ez olly axioma, mellyet a' történet sok nemzetek szomorú példáiban igazol, mellyek a' fokozatok természetes és lassu átváltozását bevárni nem tudák, 's mesterséges politikai fogásokkal, védvámokkal, jutalmakkal 's a' t. akarák pótolni, mire a' belviszonyok hatása elégtelen volt, 's drágán fizeték meg a' türelmetlenség 's idő előtti erőszakolás vétkének adóját. —

Másik axioma a' status-gazdálkodás tudományában: hogy hol a' nemzet a' nomadicus vagy földmivélési fejlődés stadiumainak még ki nem meritett fokozatán áll, — vagy hol a' nemzet már a' gyári és kézműi fejlődés tökéletességére eljutott: ott szabad kereskedés a' világ minden piaczaival az, a' mi után minden áron törekedni kell, — és

Végre a' status-gazdaságnak a' történetek utmutatásából meritett, a' fentebbiekből önkényt következő czáfolhatatlan tanítása az is: hogy ha midőn valamely nemzet fejlődésében annyira előhaladt, hogy a' földmivélés minden vidékeken teljes erőben virágzik, 's e' földmivéléstől néperő van felesleges, és nem külön vált, — és ha a' kéz- és gyárművek előállításában egyeseknél legalább ugyanazon tökély mutatkozik, mint azon szomszéd nemzetnél, mellynek eddigelő piaczául szolgált, ekkor lehet, és kell a' védvámokat alkalmazni, 's a' honi gyár- és kézmű-ipart okvetetlen fölemelendik, — 's azon canalisok, mellyeken a' külföldre a' pénzerő kifolyt, 's a' nemzeti felgazdagodhatás lehetőségének utjában állanak — betömetve, a' kivánt gyümölcsöt meghozandják, — de mennél föltételesebb e' theoria, annál sikamlóbb a' praxis ösvénye.

Védvámok ugyanis a' szomszéd nemzetekkel eddig felállott viszonyok megszakasztása nélkül nem képzelhetők — 's így vagy kölcsönös tractatusok tárgyai, vagy mindenesetre a'

védvámrendszerre áttérő nemzetnek jól számot kell magával vetni :

1. Hogy a' lehető visszatorlás következményeit ki bírja-e állani? mert a' védvámok resultatuma több évek folytonos és czélszerű hatásától függhet; vagy nem mulandják-e felül a' hasznot, melyet a' védvámok ígérnek? történjék e' kettő közül bármeltyik, a' visszahanyatlás kikerülhetetlen örvényébe sodorja a' nemzetet, egyszersmind az illy időe lótti mérkődzés (mert a' védvám nem egyéb) az erőtlenebbség nyilvános bizonytsága lévén, valamint az egyik nemzetet kiismert ereje, a' gyengébb szomszéd irányában mindinkább káros politica terveire bátorítja, ugy a' másodikat az ipar ösztönében csüggeszti; — de

2. A' védvámokat felállítani szándékozó nemzetnek számot kell vetni magával arról is, valjon a' gyárkézművek általában véve, és minden ágaikban eljuthatnak-e azon tökélyre, mellyen azok a' szomszéd nemzeteknél vannak, — ha e' részben minden további viszony azon nemzettel, melly ellen a' védvámok oltalma felállítatik, megszűnik is? azaz tisztában szólva, vannak-e a' kézmű termékek minden nemeinek előállításában annyira szakértő emberek, hacsak néhányan is, hogy azoknak jártassága a' védvám segedelmével ösztönt nyerve általánosan eláradhasson? — és végre

3. Tiszta mérlegre vesse a' védvámrendszer barátja, valjon a' földmívelés hasznainak minden lehető kimerítésétől, a' nemzeti ipar és szorgalom azon ágától, mellynek a' fentebbiek szerint a' manufacturalis rendszert megelőzni kell, van-e felesleges ereje? ha ezekben a' védvámhoz áttérő nemzet téved — tévedése keservesen hoszúlandja meg önmagát, — mert ha nem lesznek kellő tudománynyal 's jártassággal bíró szakértők — vagy a' kézmű termékek kevés ágában: ugy a' szomszéd nemzetekkel megszakadt viszonyok miatt megfosztja magát a' tökéletességre juthatás alkalmától, 's ki lesz téve azon veszedelemnek is, hogy a' szomszéd nemzetek, mellyek tán a' mívelődés hátrább fokán állottak, az elhirtelenkedés

hinárjában vergődő mellett, mindinkább kifejlődnek, — az illy elmaradt népek végsorsa pedig előbb utóbb csak kétségbe esett maga feladás. — Továbbá, ha csak kevés kézmű termékekben vannak jártas mesterei, akkor még mindig nyitva marad a' rév, hogy a' kézművek egyéb nemei által zsákmányoltassék ki — és még ha felesleges nép ereje sincs, akkor minden hiában — nincs kár, melyet a' védvám rendszere felül ne muna, az illy nemzet védvámok által önnyakára drágított kézműveknek kénytelen vevője lévén, az ipar 's előhaladásnak első kellékét, a' tökéletesbülési versenyt, a' kelendőség bizonyos volta egyáltalában kizárja nemcsak, de e' felett a' földmívelésnek egész felvirágozhatására különben is hiányzó erőt megcsökkentyén, kevés évek egy általános pangást idéznek elő; rövideden összefoglalva, ha a' védvámok alkalmazásában valamely nemzet téved, — pedig hogy tévedhet, az csak nem szenved kétséget — a' tévedésnek legkevesebbé ártalmas következése annak elérhetése lehet, hogy a' külföld nem foghatja ugyan pénzerejét kézművekért kizsarolni, de belviszonyait hozza rendezhetetlen zavarba, miszerint vagy a' föld, vagy a' kézmű termékek leendenek folyton, vagy felváltva minden igazságos arányon felül drágák — 's vagy egyik, vagy másik ága a' nemzeti felvirágzás eszközeinek maradand aránytalan erőködéseit közt parlagban, — egyesek vég nélkül felgazdagodhatnak — a' nemzet egyeteme pedig annál bizonyosabban maradand szegény, mert a' szomszéd népekkel megszakadt kereskedési viszonyoknál fogva, a' földmívelésre kétszeres ártalommal hatólag nyers termékeinek jövedelme is lassanként megszűnik, — az illy nemzet soha oda vergődni képes nem leend, hogy számára a' világ népei között tekintélyt vívjon ki.

E' nézetek és tanok, még mindezek felett népek és nemzetek viszonyaira illenek mellyek egymástól teljes, és tökéletes függetlenségben állanak.

Ezek szerint megemlékezve fentebb a' minmagunknak kitűzött szabálya, nem vitatjuk: helyes-e a' RR. táblájának a' kereskedés érdemében érkezett k. válaszra hozott határozata,

vagy sem? de mégis az elsorolt tekintetek után igazolva látjuk azon ohajtásunkat, bár a hazának jobbjai 's erősei, ad- dig, míg e' kérdés újra a' nemzeti tanácskozás köz térére fel- kerül, kifejtsek minden körülményt, — különösen a' vég teendők célja felett igyekezzenek tisztába hozni, vajlon a' ma- gyar nemzetnek jövő boldogságát, előmenetelét, nem inkább biztosítja-e a' szabad kereskedés, *legalább Austria és Ma- gyarország között?* vajlon nem lenne-e még most tévedés, védvámok felállításának sürgetése? — kimondhatatlanul szüksé- ges, hogy a' statusgazdaság tanjainak, Magyarországra lehető alkalmazására nézve még törvényhozásunk több előkészülettel bírjon, mert az, hogy a' RR. táblájának határozata legyen e' tárgyban a' vég eszme, mellyen megnyugodnunk kellene, merő lehetetlen, 's ezért, egyedül ezért hívók mi azt a' pillanat művének nevezhetni.

3) Érkezett kir. válasz a' felállítandó nemzeti hitelintézet iránt. — Egy hitelintézet felállítása huzamosb évek óta érzett szüksége a' nemzetnek; miután pedig a' váltótörvény behozata- la és az executionalis eljárás könnyítése után a' kamatláb egy részt annyira felszökkent, más részt sok családokat a' végrehajtás szigorúsága és minden segedelem lehetőségének hiánya végkép tönkre juttatott, és miután az országgyűlési testület két alkotó részei közötti egyesség a' nemzetnek e' tárgyra függesztette reményét oly szépen látszott érlelni: az ország lakosainak nagy része elmaradhatatlannak hitte, 's ha valami tárgy elmaradása, ez bizonyosan fájdalmat támaszta mindazokban, kik hazánk körülményeit felfogni képesek valá- nak. A' KK. válasz után azonban nemcsak hogy a' hitelintézet elmaradt, de az alsó táblán erre kifejtett nézetekben fogjuk feltalálni mind azon akadályokat, mellyek a' nemzeti jobblét előmozdítását anyagi tekintetben ez országgyűlése eredményei közül végkép kiszorították, 's mindent élére állítva, egy hosszabb bizonytalanság 's kétes fejlődés tengerére lökék. — Mi lelkünk teljes meggyőződése szermt sem a' k. válaszban, mindazon veszedelmet, mit az alsó tábla többsége látott, be nem lát-

hatjuk, sem felfogni nem tudtuk, hogy az ész mérlegén miért foglalt légyen a' k. k. válasz e' nemzet jövődjére nézve több rosztat mint jót, — 's így a' számolás kötelessége önként hozza magával lepletenül tární fel gondolatinkat, nem mintha védeni akarnók magunkat, mert hiszen véleménykülönbség vétek nem lehet, hanem alkalmat nyujtsunk e' tárgynak ujabbi megvitatására, 's vagy általános kiterjedésben nyerjék meg a' RR. táblája e' tárgybéli nézetei a' nemzet helyeslését, vagy megtsiztulva az untalan surlódás rostáján, 's a' történhetett tévedés felismertetvén, bemerjünk lépni a' cselekvés térére, mellynek küszöbéről csak káprázat rémletei riasztának vissza.

A' RR. többször érdeklött nézeteit azon felírás foglalja magában, melly az ország előtt hirlapok által országszerte is ismertette volt, mint remek műve azon bámulatos talentumnak, 's még ügyesebb tollnak, melly a' mult országgyűlésén a' kereskedési tárgyakban különösen annyira uralkodó volt, 's melly a' hitelintézet tárgyában is nemcsak győzött, de gyötrelme sorsosít a' lelkesedés legmagasb fokáig ragadva — minden ellenkező nézetek hatását a' tanácskozás azon epochájában egyáltalában semmivé tevé.

E' nézetek vélekedésünk 's felfogásunk szerint igen kevésbe, 's mégis tökéletesen öszpontosíthatók a' következőkben: hogy mivel a' kir. leirat a' felelősség azon eszméjét, melly az országgyűlés javallatában a' felállítandó hitelintézethez kötve volt, 's melly nélkül az nem mássá, mint egy részt jutalom és megvesztegetés intézeteivé fajulhatna, más részt azon kiterjedt hatalomnál fogva, mellyel az intézet felruházták, évek multával, midőn t. i. az intézet kiható erővel működhetendik — a' nemzet minden vagyonát zsarnoki önkény és alkotmány ellenes czélzatok veszedelmének teszi ki; végre a' hitelintézet kitüzött czélja ellen, épen a' nemzeti jóllét, az alkotmány és minden szentnek, mi boldogíthat, felforgatására a' legbiztosabb eszköz leend.

Nem tudjuk: ugy történik-e ez másokkal is; mi ez okok és következmények első egybevetésénél akaratlanul éreztük,

hogy itt minden annyira erőltetett színezetű képben állítatik elő, a' világ történeteiben annyira ismeretlen eseményekből szövődik az okoskodás fonala — miszerint bármi ügyesen legyen is elleplezve a' RRi nézeteknek megtámadható oldala, bármi vas következetesség látszék is keresztülvonulni a' szerkezeten, melly az értelmet a' nemzet jövődjé nevében olly könnyen lefoglalja: — de ez okoskodás azon hatásnak közüil való, melly inkább a' további vizsgálódásra, mint meggyőződésre vezérel, — és nem kelle hosszas figyelem belátni, hogy minden veszély, minden a' többséget meghódított ok, feltételeken alapszik, — pedig feltételekből indulva, az ész láng erejétől függ minden; így a' képzelet birodalmába jutunk, mellynek terjedelme vég és határnélküli, mint maga a' mindenség. — Nincs, nem volt, 's nem lesz a' világnak institutioja, mellyet ember gondolt ki valaha, nincs és nem volt tehát e' hazának olly intézete, mellyben olly gazdag képzetű talentom, mint melly a' hitelntézet gyász következményeit egybe állítá — a' történhető visszaélések gyanujával terhelten, minden rossznak, minden gonosznak bő forrását feltalálni nem tudná; — a' kir. fiscus bennünket mind megidézethet, a' kormány biztosságokat küldhet reánk katonai hatalommal, mindenünket elszedheti, magunkat külföldre hurzoltathat, sőt mind ezt a' megye is megteheti 's a' t., ezek mind bekövetkezhetnek, csak fel kell tenni, — pedig feltenni igen is lehet, mert Isten és a' természet ugy akarta, hogy ember tökéletest ne alkot-hasson. — Mi az emberi intézeteket csak következményeiben mondhatjuk jóknak vagy rosszaknak, feltételesén, mint szokták mondani a' priori, az észreható körülmények szerinti fogalomtól függ — hogy jóknak vagy veszélyeseknek tekintve, — és ha nem léteznék az ember keblében semmi nemesebb érzelem, ha elhagyhatná az önvédelem szükségéből felmerülő kölcsönös és önerejében gyökeredett bizodalom, és e' mellett csak a' rosra fordulás lehetőségeit számíthatná felejtve, hogy minden fejlődés a' tökéletesbülés felé a' természet örök törvénye: ugy nem maradna fen egyéb az emberiségnek, mint

minden boldogság reményét, minden nagy és dicső öszlönét a' kebelből kizáró meggyőződésnek vész szelleme — a' kétségbe-esés.

Balgaság volna vitatni, hogy a' felelősségnek azon neine, melyet a' kormány a' kérdéses kir. válaszban nyújt, tökéletesen kielégítő lenne, sőt igen jól tudjuk, hogy a' hitelintézetek többnyire magán egyesületek által alakittatván, azok kezelésébe mindenütt több befolyása van az alakítóknak mint itt leendett volna; de más oldalról, ha midőn mi kényszerítő törvény hatalma nélkül hitelintézeti tőkét egybehozni nem tudánk, 's a' kormány e' részben, mint a' törvényhozás egyik része, 's mint végrehajtó hatalom foly be, csak azért, mert a' felelősségnek azon nemét, mely sehoh nem létezik, mely a' kormányt a' törvény — 's ezt kérjük figyelemre méltatni — végrehajtásbani befolyástól fosztaná meg — el nem érhettük, holott mégis felelősség tekintetében is nyerhettünk vala olly biztosítást, mellynél nagyobbval eddigelé sem birtunk semmimérendelkezéseinkben, — csak azért tehát, mint mondók, mind azon üdvös következésekről, mellyeket a' hitelintézet életbe léptetésétől várni lehetett, mellyekre a' nemzetnek jelen viszonyaink közt olly mindenek felett szüksége van, letenni, lelkünk meggyőződése szerint olly hiba volt, mellyel senkit mást, mint önmagunkat ostorozzuk. — Ám hiszen ki fogja tagadhatni, hogy mind az a' rossz, mellybe minduntalan ütközünk, hitelintézet nélkül mind inkább fejünkre sulyosodik; — pedig hol látjuk teljesedni ama rettentő veszedelmeket, mellyeket a' RRi tábla többsége jósolt? — mi tiltaná, ha ugy akarná az absolut kormány kényhatalma természeténél fogva, a' kormánya alatt létező hitel-intézetekben, a' nemzetek veszedelmére ugy avatkozni, mint a' RRi tábla azt a' miéinkben avatkozandónak hitte? — vagy mi tiltaná kormányunkat, ha a' nemzet meggyőződésében okozandó elégiületlenség kiengesztelhetetlen érzelmére nem tekintve, jónak 's kivihetőnek látná a' nemzet vagyónát hatalma alá keríteni, hogy közepettiünk ő állítson hitelintézetet? — mert váltó-törvényeinkben és a' szóbeli biráskodásokban, — ha

feltételekre kiereszkedünk — mindazon hatalom felelhető, mely a' kormány kezelését annyi iszonynyal bélyegzi, — és hogy tisztán honunkról szóljunk, hol vannak azon sérelmes esetek, mellyek a' kormány véginségünkre törekvő szándékában a' politico-fundationalis pénzeknek **10,000,000** meghaladó kiosztásaival bennünket fenyegetnek? — míg a' végrehajtás végműködése a' megyék végzéseiben öszpontosul, — általjában míg a' törvények és hírói ítéletek végrehajtását megyék eszközlik — sem azon felelősséget, mely szabad népeknél fenáll, elérni, sem a' kormány felelőségének hiánya miatt a' cselekvőség iránti félelmet helyeselni, nem lehet — olyan tárgyakban különösen, hol a' képzelhető positiv ros csak az egyének nyilvános beleegyezésétől függ, 's visszás fordulat eseteiben a' nemzetnek negativ maga alkalmazása minden eredményt füstbe hajt. — Mindez pedig annyival inkább áll, mert a' jutalmazás, vagy megvesztegetés eszméje is, mely a' RRi felírás okai közt előfordul, a' megvesztegetés, és jutalom természetéből van megczafolva; — megvesztegetni ugyanis vagy jutalmazni, csak keskenyebb határok közt lehet, mihelyt az igen tág körben történik, azon bíráló, vagy inkább tapintat helyes alkalmazhatása szűnik meg, mellynek az elkövetett szolgálat vagy érdem szerinti kedvezést megelőzni szükségkép kell, hogy magokból a' kedvezményesekből ne támadjanak az intézeteknek ellenségei, — e' felett mihelyt az illy működés a' titok alakját leölti, 's ut, alkalom és cél kiczégréztetik, nincs képzelhető töke, mely a' versenyzők vágyának kielégítésére elég lenne.

Nem távozhatunk még ezek után sem egy kissé a' felelőség eszméjének további, habár lehető rövid fejtegetésétől, mert nekünk legalább ugy látszik, a' veszteglés legkárhuzatosabb csirája — ennek körében tenyészik — ez azon sulyós békó, mely polgári életünket legsibbasztóbban szorítja, az előmozdulás minden erőkódéseit halotti nyugalomra kényszeríti; ez azon eszme, mely nemzetünknel most kezd csak szóba is hozatni, 's igen természetesen, mert a' melly nemzetnek

a' nemfizetés büszkesége, 's a' szabadság palládiuma volt, felelősség tiszta fogalma sem fejlődhetett. — Nem, szokták mondani, nem lehet áldozni önmagunkért sem, míg nincs felelős kormány, mert mindezt magának venné zsákmányul, — és szeretnők tudni, mi lenne reá a' felelet, ha mondanók, hogy ha csakugyan nem lehet abban megnyugodni, mit a' törvény, nevezetesen a' hitelintézet céljaira nézve olly határozottan kijelelt, — mert a' kormány nem felelős, — és meghozathatott volna a' felelősségi törvény, Isten tudja! minő körülírással, — hol van, és miben lenne azon különbség, hogy a' kormányt a' felelősséget magában foglaló törvény inkább kötelezi, mint egyéb törvény?

Nehéz, sőt lehetetlen a' politicában a' logicának szoros következetessége szerintit előre ugy meghatározni, hogy egyik lépésben a' másíknak bekövetkezteért jótállani lehesen, mert politicában a' főszerep a' miliárd változatu körülményeké; — de az, mint a' nap verőfénye tisztán áll előttünk: hogy a' szabadság azon biztosítéka, mellyet a' politica felelősségnek nevez, betükben el nem érhető, sőt nem egyéb, mint a' kormánynak mindenek feletti önfentarthatásából kifolyó érdeke, a' nemzet egybeforrt érdekét és akarátát tiszteletben tartani; — és hol a' törvények alatt ezt értük, ott, legyen a' felelősség törvénybe iktatva, vagy sem, a' felelősség elismerve, vagy el nem ismerve, igen is létezik.

A' világ történeteiben egy kissé szerte tekintőbb, az események és következmények természetes folyamatának mélyebb átgondolása tehát mindenkit meggyőzhet, hogy ki a' felelősségnek betübe fektetett hiánya miatt saját szükségéinek fedezésére áldozni vonakszik, — az a' vállak szüzessége dicőségét büszkén álmodozhatja ugyan még tovább is, de hátramaradása miatt magán kívül senkit ne vádoljon; hiszen a' nemfizetésnek ezen rossz következése a' legbutábbtól is belátható, — ki magán segítni nem akar, azon Isten sem segíthet; — ellenben a' nemfizetés által a' kormányi felelősségben rejlő tiszta értelembeni biztosíték elérhetéséről magát mind inkább távol

löki — nemcsak, hanem míg hinni nem akarja, mit örök idők igazsága tár elibe, hogy csak teher és kötelesség szülhet jogokat, — amaz osztályt, mely egyedül teljesíti a' hon terheit, elégtelensége későbbé teszi az önkény hatalmához segédül szegődni, mintsem eltürje dobzódo henyeségét azoknak, kiket boldogulhatása gátjának szeret a' hosszú gyűlölség sugallatánál fogva tekinteni (ne felejtjük: aristokratákról, a' nemzet egy maroknyi osztályáról van szó) — és a' constitutionalis élet romjain, késő bánkódás közt fizetni fog, vagy akarja, vagy sem.

Ki fizetni akar a' hon szükségei fedezésére habár felelősség nélkül is, az a' hon iránti kötelességét teljesíti, és hol az, azok által teljesítetik, kik egyébként az alkotmányos élet fejlődésének legfőbb biztosítékával birnak, ne higyük áldozataikat hosszas időig, bármi rossz akaratú kormány önkényjátékául kidobva. — A' közteher-viselés alkalmazásának önkéntes elvállalásával meg van téve a' szükséges lépés az igazságos és tökéletes egybeforradásra, a' nép gondolkozása más irányt vesz, — 's gyűlölsége nem a' már megszűnt aristocratia, hanem a' fenálló önkény ellen forduland, 's akkor a' nemzet a' tekintély azon fokán áll, mellytől a' felelősség többé meg nem tagadható, 's nem mint kölcsönös tractatus meg nem tartandó szófénye, hanem mint a' közsorsban kifejlett nemzeti erő követelése, — melly egyik törvénynek, úgy mint a' másoknak szentsége felett egyenlően örököndik.

A' felelősségnek ezen olly egyszerű, mint igaz tanjáról meggyőződve, alig tudunk megválni a' gondolattól, hogy vajon fizetni nem akarás, és felelősség nem volt-e synonymum a' mult országgyűlésen? ki felelősséget igazán akar, az fizetni fog, mert a' felelősségnek gyökere a' néperőben fészkel, — néperő pedig egyesült erő nélkül — hasztalan ábránd! — de végtére, ki felelősséget penget untalan ajkain, komolyan gondolkozzék egyszersmind a' megyei szerkezet átalakításáról is, — mert hogy felelős kormány és municipalis végrehajtás egymás mellett meg nem férhetnek, — a' politicai tan elemi nevéndé-

kének is tudnia kell. — Sokat, igen sokat kell nekünk még okulni, míg felelősség tekintetében a' teendők egymásutánját kitaláljuk; — adja Isten addig az iránt magunkat meggyőzhetni, hogy fizetés nélkül minden népek után el kell maradnunk, hogy az elszigetelt előjogos nem fizetés a' felelősség kivivhatását nemcsak elő nem mozdítja, sőt alkotmányos életünkre a' világosulásnak indult nép között onnan vár a' halálos csapás. — Méltán lehet fájlalni tehát, hogy a' hitelintézet életbe nem léphetett, melly iránt a' k. k. leiratban inkább az őszinte jó akarat nyomaira vélünk ismerhetni, mint olly kárhöz-tatást érdemlett 's tulzott aggodalmak anyagára, melly miatt az egész dugába düljön, és sem naponként súlyosbuló pénzviszonyaink veszélyei ne enyhüljenek, sem mozdulni egy lépést se tudjunk. — Fájni kell, mondhatatlanul fájni, midőn látjuk, mint suhan el eredménytelenül fejük felett az idő, mint terjed jobblét absolut kormányu szomszédainknál, hol felelőségről senki még csak említést sem tehet; mi pedig felejtve a' század szellemét, mellyben élünk — melly ha semmi egyéb biztosítékunk nem volna is — a' kormányokat saját érdeköknél fogva sem engedheti annyira igazságtalanoknak lenni, mint mi hiszszük, felejtve, hogy mívelt Europa terén van hazánk, hol népek és trónok ereje egymást feltételezi, felejtve végtére, hogy a' felelősség polgári institutiók összeillesztése nélkül nem gyakorolható. — De van ennek surrogátuma, mellyről hogy minden kormány belátta, kételkedniünk századunkban nem lehet, hogy t. i. a' nemzet pénzbeli áldozataival való önkényeskedés a' kormányzasi visszaélés legveszélyeshike — 's a' népek szeretete, bizodalma, a' trónokat fenyegethető viharok ellen egyedüli biztos bástya, — mi felejtve, hogy nép nem vagyunk, képtelen theoriákba sülyedve, gyanu mérgének mázát vonjuk a' hecsületesség minden vonására — 's kormányt és magunkat kiszorítjuk a' haladás ösvényéről.

4) Jött kir. válasz a' katonai élelmezés tárgyában; — azok után, mik e' részben a' mult és jelen országgyűlésen történtek, miután t. i. a' pénzbeli megváltás igazsága felől már

minden kétség elhárított, méltán lehetett várni, hogy a' kormány végre, a' nemzetleli alkudozás terére kilépve, kimondandja a' megváltási mennyiséget és az adatokat, melyeken azt alapítja, — 's így méltán meglepő volt a' k. k. válasz, melynek minden tartalma abból áll, hogy az országos választmányhoz a' terv további kidolgozása végett minden specialis utasítás nélkül 4 egyén kinevezteték. — Nincs itt mit tétovázni, az illy válaszok által a' kormány maga szolgálat okot annak hiedelmére, hogy a' kormányzás rendszeréből a' munkásság hiányzik — 's a' máról holnapig terjedő készületlen kapkodás divatos. — A' Tettes RRnek utasítása a' tárgy jelen helyzetében az volt, miszerint az alku megkezdésére minden sikeres lépések megtétesenek, — ez volt általános nézete az országgyűlési testületnek is; — ugyanazért úgy mint a' dolgok állanak, leginkább célra vezetőnek látszott a' megváltási sommát az ország részéről meghatározva, kérni ő felségét, hogy azt elfogadni méltóztatnék; — ezen felírásnak lett is annyi fogamatja, hogy ő Felsége az egy millióban ajánlott megváltási mennyiséget elfogadta, — a' practicaei alkalmazás iránti tervét azonban csak a' jövő országgyűlés elé nyilatkoztatta terjesztendőnek, — reményleni lehet e' szerint, hogy akkor az adózó nép egyik leggyűlöletesebb terheiben, mind erkölcsileg, mind anyagilag nyugalmat és enyhülést nyerend.

5) A' katonai kihágásokra nézve jött kegy. kir. válasz azontul, mik az 1751-ik évben kiadott katonai rendszabályok 10-dik §-ban elrendeltetnek, minden további törvény alkotását feleslegesnek tartja, ünnepélyesen biztosítván a' nemi-zetet, hogy a' kormány részéről a' katonaság minden kihágásoktól szorosan eltiltva leend, nem vélt esetben pedig a' tör-ténhető kihágások szigoru megbüntetése el nem maradand. A' nemzet nyugalma, mely több sérelmes történetek által amynyszor felzaklatva volt, minden esetre a' törvényhozásnak törvényes oltalmát teljes mértékben igényelheti ugyan, 's magasabb te-kintetet foglal a' kormányzás belviszonyai közt, mintsem annak fentartására a' törvény hozatala felesleges lehetne, 's így a' kir.

válasz nyilatkozatát kielégítőnek venni nem lehet; — azonban a' kormánynak energicus eljárása, 's a' nemzeti panaszok iránti figyelme e' részben igen sokat pótolhat, 's eszközölheti azt is, hogy törvényhozatalának szüksége a' jövő országgyűlésnek halaszthatlan teendői közül elmaradhat.

6) A' sérelmek és kívánatok, ugy a' határszéli országos biztosság munkálata iránt kiadott k. válaszokban többek foglaltatnak, mellyek törvények anyagául szolgálhattak volna; az egész országgyűlés visszas helyezete azonban — mit a' Tettes RR. alább bővebben megértendének — azoknak létrejűtésát meg nem engedé, — ez is tehát a' jövő törvényhozásnak egyik elsőrendű feladása leend.

7) A' hánya-törvények iránt is nyert az országgyűlése kir. leiratot, mellyben az érdemleges válasz jövő országgyűlésre halaszthatik, — ez is ennélfogva a' sürgetendő tárgyak egyike lesz.

8) Jött kir. válasz I. Mátyás király könyvtárábani kéziratok kikeresése iránt fölterjesztett felírásra.

9) Az austriai tartományokban divatban lévő lehuzási díj megszüntetése iránti fölírásra.

10) A' pesti egyetemen a' hasonszenvű gyógytani tanítósék felállítása iránt felterjesztett felírásra.

11) A' királyi válaszokban foglalt észrevételeknek a' törvényjavaslat egyes szavaira is kívánt kiterjesztése tárgyában.

12) Az országgyűlési ifjuság által Urai Bálint Szatmár megyei követ ellen elkövetett kihágás tárgyában.

13) Bukkariban hajózási iskola felállítása iránt fölterjesztett felírásra.

14) A' szekeres házalóknak eltiltása tárgyában.

15) Országgyűlési eljárást illető több rendbeli leiratok u. m. az országgyűlési munkálatok siettetése, és az országgyűlés berekesztése tárgyában adott ki ő Felsége kir. leiratokat, mellyek annak idejében mind figyelembe veendő.

III. Azon tárgyakról, mellyek a' fentebbiekben kívül az országgyűlés foglalatosságát tevék.

Valamint eddig sem tartók meg a' tárgyak chronologicus rendszerét, minthogy a' sokszoros megszakadások miatt azt voltakép meghatározni sem lehetne, — ugy az itt előszámlálandóknál is inkább azon sorozatot kívánjuk felállítani, mellyet belátásunk szerint vagy a' tárgy fontossága jelel ki, vagy melyek csekély véleményünkkel kísérendők, — hogy a' szerint a' figyelem kevésbbé lankadt részvételre tarthassunk számot; egyszersmind a' sorozat által véleményünket a' felől is kimerítendjük, milly renddel lennének ezek jövendőre is sürgetendők, — im tehát:

1) Kimondók fentebb a' birtokolhatás és hivatal általános képességét megadó törvényekhez csatolt észrevételeinkben, miként ama két törvények a' magyar alkotvány átalakításába kiszámíthatatlan befolyással leendvén, — hogy minden abból eredhető következmény a' szabadság érdekétől el ne térhessen, szükségesnek, 's mindenek felett első teendőnek jeleltük ki, hogy az alkotvány szélesítették, és azon érdek, melly e' két törvény által megtárgult, egyébként pótolassék. — Önmagától tolja itt fel magát a' városok jelen helyzete, mellyeknek abból leendő kiemelését támogatólag — számtalan okokat tudnánk felhordani; — felhordhatnók a' történetek példáit, mellyek ha valahol, itt bizonyosan ellene mondhatlanul bizonyítják, miképen a' szabadságnak kívülről vagy belülről támadható veszélyei ellen biztos védbástyái csak nem egyedül a' városok voltak 's lehetnek; megmutathatnók saját körülményeink józan egybevetéséből, miként a' városok ügyének tisztába hozatalát 's alkotmányos szabad állásra juttatását, törvény, igazság és méltányosság egyenlőn parancsolják; de nem vélhetjük sem szükségesnek, sem illőnek ez okok részletes fejtegetésébe ereszkedni, mert hiszen Békés megye RRei az érdekegység felé törekvést köték lelkeinkre, mint soha szem elől nem téveszthető köteleiséget, mint a' mellyel mindent elérve lenni hisznek, — mire a' nemzet, ha Isten ugy akarja, a' népek

sorában számot tarthat, mely nélkül átok és enyészet vár rá. — E' nézet okaiban tisztán állott tehát a' Tettes RR. előtt mind az, mi a' városok ügyének oly szükséges, mint halaszthatatlan volta mellett szól, — érezte ezt maga a' fejedelem is, midőn a' mult országgyűlés teendői közé sorozá, — 's érzé mindenki; — hihetetlennek is látszott, hogy ama több mint igazságtalan, ama gúnyos és bűnös állás, mellyben a' városok vannak, melly a' nemzet jövődjében annyi akadályul van — tovább is fenmaradhasson, és mégis megtörtént mind a' mellett, hogy e' tárgy körül az országgyűlés utolsó perczig kitarító hévvel foglatatoskodott, mind a' mellett hogy egy tárgy sem emésztett fel annyi időt, mint a' városok ügye.

Mennél fontosabb pedig e' tárgy a' nemzet egész életére nézve, annál forróbban ohajtanók a' T. RR. előtt felderíteni a' körülményeket, mellyeken a' városi kérdés szerencsés feloldhatásának szükségkép meg kelle törni; — alább, midőn majd az országgyűlésének általános működéséről öszpontosított észrevételel szólandunk, talán inkább remélhetünk megértetést, oda kérve ki tehát a' Tekintetes Rendekek figyelmét eleve is — itt csak annyit jegyzünk meg, mi amoda nem tartozhatik; — nekünk ugy látszik, a' kiváltságos állással van valami al, asabb érzelem össze kötve, talán irigység, vagy valami illyes, mit mi meg nevezni nem tudunk, — 's mit az igazság küzdhelyének nyílt fővényén önvád nélkül bevallani nem lehet, de az előjogot titkon és boszúsan keblében hordja, t. i. nem szeret mást oda emelni, hol maga áll, mintha a' mások emelkedésében önsüllyedésétől kellene félnie. Ezen félelem talán, vagy irigység, ha az igazságos ellenvetésnek már csak egy betücskéje sem létezik is, még soká szokta feltartóztatni a' méltányosság követelését; mert ha ez nem, mi lehetett egyéb oka annak, hogy a' városok szavazata elejétől végig föltételekhez köttetett, mellyeknek kivihetlenségét oly könnyű volt belátni, és mégis a' többség egész lelkesedéssel, és fogytig ragaszkodott hozzá? ha ebben nem, hol fogamzottak azon rémséges képek, mellyekkel a' városi szavazatok miatt a' nemzet

annyiszor ijesztetett? — hiszen ugyanazon egy hazában, ugyanazon törvények alatt, ugyanazon institutiókhöz kötve, mi lehetne nekik más üdvök, más reményök, mint nekünk? — ez rágalom az emberi természet ellen. — Ők — ha sorsunkat összeköttjük, velünk együtt nyerhetnek, együtt veszhetnek; hogy pedig valaki önvesztére szántszándékkal működjék, morális lehetetlenség. Isten adja! e' gondolatok súlya inkább reánk háruljon, — mert ugy a' városi kérdésnek jövődjéhez annál közelebb állunk; de ha csakugyan csalódunk, ha tiszta volt e' részben minden szándék, mit kétségbe nem is vonhatunk, mert behoztatás körén kívül áll — még akkor sem tartózkodunk kimondani, miszerint mi láttunk a' városi ügy mellett küzdést, melyet eredményére tekintőleg a' nemakarással kellett össze számítanunk, 's itt már csalódnunk nem lehet — a' következés szól mellettünk — és mi itt találjuk a' városi ügy első és legnagyobb akadályát. — A' nemzet ügyének a' városokéval összenőtt tekintete szentesítette a' pályát, melyre küldve valánk, 's ez által nemcsak jogositva, de kötelezve tartók magunkat lepletlen kimondani a' lélek tünődéseiben fogamzott bár milly meggyőződést, és mi fentebbi nézetünket ott az országgyűlési testületnek közepette is remegés nélkül mondók ki, — 's a' felelet az volt, hogy inkább semmi, mint nem tökéletes; most a' városokat ugy kell rendezni, hogy az a' megyék jövődjérendezésének szolgálhasson mintául, tehát felügyelő nélküli, korlátlan végrehajtási hatalommal bíró republicai városok terveztettek, — és az állandóság 's szilárdság erényeinek magasztos doctrinája volt hazafiság jellemű mellé tűzve, minden engedéshez, minden visszalépéshez a' hazaárulás gyalázatos bélyege kötve.

Semmit sem követelünk kevésbbé, mint a' reformatori nagy szerep kellékeinek birtokát, 's így örömet elismerjük, hogy tévedhetünk, — tudjuk azt is, hogy véleményünk minden vonását szigoru bíráló fogadandja, mely minket homályba boríthat; de van egy kilátás, hogy e' surlódások közt a' hon

érdeke felőli nézetek és fogalmak nyerni fognak, 's ez lelkiünknek legédesebb reménye, — azért szólni fogunk.

Nem sok combinatio kell ahhoz, hogy ki a' megyék jövőendő organisatiója felől ugy vélekedik, miszerint a' mostani városi elrendezés typusát öltsek magukra, annak a' statushatalom általános összehatásáról a' szabadság és nemzeti jóllét érdekében átgondolt eszméje nehezen volt, vagy a' miénkkel homlokegyenest ütköző — teljes tiszta meggyőződésünk szerint a' nemzet boldogságához, tekintélyéhez, nyugalomához és előmeneteléhez tartozik, hogy annak erőteljes kormánya legyen, melly törvényhozáson kívül a' status hatalmát valósággal képviselje; — a' nemzet élete viszont ugy legyen elrendezve, hogy e' hatalmat a' törvényhozáson felelőssé tehesse, felelős kormánynak pedig első tulajdona, hogy felelős egyének által működjék és felakadás nélkül mindenhol és a' törvény értelmében egyenlőn, — 's így ismét és ismét állitjuk biztosan, hogy az, ki Magyarországhelviszonyait a' városi szerkezethen vélte tökéletesen elrendezetteknek, az fáradságos studiummal törhette ugyan fejét azon, hogy a' végrehajtás tökéletes semmisségben pangjon, nem kevés sikerrel oltotta a' nemzet szívébe, hogy a' végrehajtó hatalom visszaélésének lehetősége iszonyából induljon ki minden lépésében; — de hazafiai szándékának legtisztább ösztöne szerint sem vette észre, hogy minden túlhajtott erőlködés magát szakasztja meg; nem vette észre, hogy a' lehető rosztat, bizonyos veszélytel cseréli fel, 's a' végrehajtó hatalom gyengesége utóbb is a' törvényhozás sikeretlenségét következteti; nem vette észre, hogy azon bajt akarja óriási lépésekkel nevelni, melly jelenleges végrehajtásunk mellett municipalis állásunk ócsárlására annyi méltó okot nyújt, mellynek nem öregbitéséről, de javításáról kell minden előre látó hazafinak gondoskodni. — És most kérdjük, van-e ki elhiszi, hogy a' végrehajtási azon modorral, melly a' városok rendezésénél javallatott, kormányi felelősséget összekötni lehessen, vagy kormány csak meg is állhasson? — nem, nem, e' rendszernél bizonyos egy oldalú, attól, mit átgondoltnak szoktunk nevezni,

igen távol álló theoriakapott lábra a' könnyen fellengő ifju hajlam tapsos diadalmi közt, — e' rendszer, a' zavar és tespedés rendszere és ez volt a' második ok, melly miatt a' városok ügye elmaradt.

A' reformatio azon szabályában sem tudnánk mi meg-egyezni, hogy inkább semmit, mint nem tökéletest, — mert nem tudunk a' világon alkotványt, melly úgy született, hogy az ne tökéletesbüllhetett volna; minden alkotványnak ahöz képest kell változni, mint változik a' nemzet mivelődése, ez pedig végtelen és meghatározhatatlan; ugyanazért nagy elbizottság kellene annak feltétlen állításához, hogy ez vagy amaz institutio a' mindenek felett tökéletes, mellyhez idővel mindent idomítani kell. — Ismerünk igen is elveket és igazságokat, mellyek az alkotvány állandóságának és boldogító hatásának csalhatatlan 's a' reformator vagy törvényhozó szemei elől soha nem téveszthető jelei, de ezeket a' politica Isten örök törvényeiből kölcsönözi, a' formáknál ezzel senki elő ne álljon; legyen különben akár mint, legyen hogy a' tervezett városi rendszer tökéletes; azt csakugyan nem bírjuk megfogni, hogy azért, mert nem adhatjuk nekik a' legtökéletesebbet, szabad legyen tőlük mindent megtagadni, mert kinek joga van, a' legjobbhoz, annak jogát a' kevesebbhez csak igazságtalanul tagadhatjuk, — 's ha mi átlátjuk, hogy a' megyei rendszer mégis jobb, mint e' mostani városi, ha mi mostani megyei rendszerünk mellett reménylünk egy boldogabb jövődőt, miért ne lehetne őket is ama jövődőhöz közelebb vinni, legalább annyival, mennyivel mi felettük állunk? 's a' mi legtöbb, ha igaz az, hogy egyesült erő hatályosabb, ugy örök hibája marad a' mult országgyűlésének, hogy a' nemzeti eldarabolt helyzetet továbbá is fentartotta ott, hol a' köz-testvéredés elérhetőségét, az erők kapcsolatát, idő és körülmények önként kínálták. — Igen de

Kevesebbre nem lehet állani, — mondják — mert szilárd-ság, állandóság azon hazafiui erények, mellyek nélkül a' törvényhozó az ellenkezők hábjává törped, — és mi ezt sem ismerhetjük el oly reformatori kelléknek, melly kivételt ne szenvedne ott, hol a' nemzet egyetemes kívánságát kell az

önkénytől kivívni, ott, hol egy hang- és kiáltásban tört ki a' panasza igazsága, — ott igen is állandóság, szilárdság 's kitűrés hazafiúi erény, melly elébb vagy utóbb meghozza jutalmát; — de mikor jutunk még mi oda, hogy ez csak lehetséges is legyen, hogy a' nemzet egyetemes hangja képviselőinek tekintessük magunkat? — Ugyanazért ott, hol érdek egybeütkezésének kiegyenlítéséből villámként teljes fényben, de mulólag tűnedez fel egy holdogabb jövő, és a' reformator egyedül igazságának szentségére támaszkodva, kéri fel az ideiglenes érdekekről lemondást, nem ismeri az a' világ történetének lapoként előforduló tanulságát, ki illy esetben az állandóságtól és szilárdságtól várja reményeinek teljesültét; — míg az igazság enthusiasticus első benyomása fergetegként eláradt a' nemzet szívében, 's ellenmondás nélkül ünnepei diadalmát: addig foglaljon el a' reformator minden helyecskét, minden arasznyi térecskét, mit idő és alkalom nyújt célja felé, 's győzelméhez a' tisztelet 's örök hála járuland; de ha egyszer a' kiszegzett igazság felett kétség kezd támadni, 's időt nyer az ellenzék a' bizonytalan jövő ellenében jelen jogainak áldozatát mérlegbe vetni, ideje van történeti jogok hitelébe lelke ismertetét, az örök igazság ellenébe elaltatni: akkor előbujnak seregenként mind azok, kik az igazság fénye alatt az önzés mocskos bélyegével elrejtettek, előbujnak, kiket ostobaság kényszerít némaságra, raj gyanánt teremnek elő, kiket a' közvéleménnyel szemközt félelem bilincsel le, — ellenben elpártolnak a' dicsőség álfiai, 's ott áll elhagyatva a' reformator szánandólag nemes küzdéseinek tövisei felett, kit jó ha utóbb hála helyett üldözés és a' nemzet átká nem kísér sirjába, melly vajmi hajlandó ilyenkor az állandóságra a' makacsság, a' szilárdságra rövidlátóság bélyegét ütni.

Vannak igen is dolgok, mellyeknek kivételében minden emberi bölcsesség felett az alkalmasan választott időnek jut a' legnagyobb szerep, mellyet ha eredménytelenül engedünk kezünk közül kisikamlani, közönségesen másnak érleli gyümölcsét, és itt véljük mi kereshetni, okát hogy, midőn később a'

mi sürgetésünkre a' főfelügyelők, és qualificationora, mint a' városi rendezet lényeges föltételeire nézve az alsó és fő RRi tábla között olly nevezetes közelítések történtek, a' városi ügy a' fejedelemnek elébe még sem juthatott, a' tárgy elveszté a' nemzet sympathiáját, 's itt az elmaradásnak harmadik és utolsó oka, azokon felül, mellyeket alább előterjesztendőknak igértünk, — mellyekre nézve a' tek. RR. figyelmét még mindig kérjük.

2) Azon okok, mellyek a' kir. városoknak az alkotmányosságban való czélszerű és fokozatos részeltetését javalják, kevés eltéréssel a' szabad kerületekre. u. m. hajdu, jász-kun, szepesi XVI város, Fiume-, Buccari-'s Túrmező- és a' szabad községekre is alkalmazhatók lévén, szinte a' jelen országgyűlésének foglalkozási tárgyai valának.

3) Utasításunknak homlokirata, melly minden lehető utasítást kimerit, mellynek hirdetésére mi olly büszkék valánk, melly a' haza szent érdekei iránti hódolatnak nagyszerű jelleme, nagyszerű, minél többet e' hazának egy fia sem tehet — az volt: hogy nyelv, vallás, nép és aristocrazia közti viszonyok kiegyenlítésével nemzeti egység után törekedjünk, mert Magyarország valahai jövedője csak attól függhet, ha az aristocrazia igazságos tud is, akar is lenni; felesleges volna tehát, egy jó tapintattal alkotandó örökváltsági törvény hatásáról a' tek. RR. előtt minden szó, — a' tek. RR. velünk együtt érezték annak szükségét, együtt fájlalják bizonyosan annak elmaradását is. Azonban, ha valamiben, e' részben bizonyosan nem terhel bennünket hanyagság vétke; nyilt és magán körökben elkövetünk mindent, hogy a' tek. RR. bölcs nézetei e' részben teljesülve legyenek, megtettük az indítványt is, tőlünk kitelhetőkép okokkal támogatva. Át is látta egy igen nagy számú többség mind azon üdvös hatást, melly az e' tárgyban hozandó czélszerű törvény után bizonyosan bekövetkeznék, mind ennek azonban még nem leheté más sikere, mint hogy egy kerületi választmány küldetett ki e' tárgyban adandó törvényjavaslat végett, melly az országgyűlés utolsó hetében javaslatát, ugy mint ///. alatt ide zárjuk, he is adta ugyan, de további tárgyalására

idő nem lévén, a' jövő törvényhozás alkalmával multhatatlanul leendő felvételre vár.—A' nyom nélkül elvonulandó három év nem annyi, hogy a' veszteség felett panaszos kitörésekkel tünődni kellene, és mi őszintén megvaljnk, minket inkább aggóztat az, hogy e' tárgyban javasolt törvényt nem látjuk olyannak, melly e' részben azon irányt adhassa a' nemzet gondolkodásának, melly az örök váltságnak gazdag következményeit hazánkra alkalmazva biztosan meghozza. A' választmány ugyanis nem tekintette az urbéri és uri birtokok közti legelő- és egyéb közösséget a' megváltás olly akadályának, mellynek elhárítására a' mostani törvény nem elegendő, pedig az illy viszonyok miatt nemcsak az örök váltsági egyesség szenved tökéletes felakadást, de annyi tekintet van, melly az illy közösségek eltörlését javálja, hogy ennek a' választmány által nem történt teljes méltánylásán alig lehet meg nem ütközni. — Mi lehet több nyughatatlanság tápeleme, mint az enyém és tiednek, a' tulajdonnak zavaros állása? maga a' status célja ezen sarkallik; — továbbá a' választmány nem onnan indult ki, hogy az urbéri viszonyokban nem ez a' baj: mert a' jobbágy földje váltságát ki nem fizette; hanem hogy a' fenálló robot- és dézmarendszer mellett, sem szorgalmának, sem idejének ura nem lehet; egy szóval, nem onnan indul ki, hogy a' kényszerítő törvény csak az akadályok elhárításáig terjedjen, mi a' tek. RR. utasításának fővonása, hanem magát a' megváltást hitte kötelezőleg eszközzendőnek, holott e' kényszerítésből sarjadzának épen a' leghokrosabb akadályok, magát e' célt bizonyosan meghiusítandók. — Ezeket elégnek hiszszük jelenleg általános figyelmeztetésül, nehogy az érdeklött törvényjavaslat az értelmeket lefoglalja, előadni; — a' tek. RR. bölcsesége fog tudni találni utat és eszközt, annak idejében pótolni azt, mi véleményünkben jelenleg hiányként mutatkozik.

4) Mély megilletődés 's megrázó botránnyok időszaka volt hazánkban, midőn többek, a' nemességnek semmit sem tevéseből, a' terhek mentességéből bekövetkezendő enyészet veszedelmét helátva, megyei körökben legalább a' háziadó

elvállalását indítványozák; — nálunk az eszme nyugalom közt ért meg, nemcsak, de a tanácskozásnak e kedvező helyzete alkalmat adott ellene dolgozni azon kártékony befolyásnak is, mely sok megyék háboruszerű összezavarodása miatt a nemzet összes érdekét elhorithatá vala. — Előre látva különösen a tek. RR., hogy a háziadó többséget nem nyerhet, utasításul adák, hogy az adózás feletti tanácskozást oda vezetni törekedjünk, miszerint nem a háziadónak el- vagy nemvállalása legyen a főkérdés, hanem egy országos küldöttség adjon véleményt az ország közszükségeinek mikép lehető legezélszerűbb fedezhetéséről, — mert egy részről azt hitték a tek. RR., hogy megbukva az országgyűlésen is a háziadó kérdése, visszaesik a municipiumok házi körébe, és sok élet veszedelmével járand e nagy, mindenek felett nagy eszmének életet adhatni, annál inkább, ha e részben az országgyűlés testületének példájára is lehetend hivatkozás; — igen okszerűleg vélték a tek. RR., hogy a háziadó kérdésének egyenes mellőzésével a követek utasításaiknak megyei viszonyokat képviselő fekjektől szabad 's így független meggyőződéséből azoknak, kiket mégis csak a nemzet választottjainak kell tartanunk, lehetetlen hogy egyebet halljon a nemzet, mint viszhangját ész és szükség parancsoló tekinteteinek; így hitték a tek. RR. elérhetőnek azt is, hogy azok ellen, kiknek meggyőződésére 's adóellenes működéseikre másként hatni nem lehetett, az országgyűlés testületének nyilatkozatával 's erre alapított auctoritással lehessen fellépni. — A következés igazolta a tek. RR. nézeteinek helyességét; mi az indítványt megtettük, nyolcz századok multával először merve a közös teherviselés elvének tanácskozásba vételét sürgetni. — Nyilt és általános lón a táblának politicalai hite, hogy közös teherviselés nélkül nem virulhat számunkra holdogság; — az országos választmány, mely csakhamar financialis nevet nyert, kiküldtetett, lelkesülés között hangzott végig mind a két országgyűlés terméin a nemzet üdvössége fejében követelt adó mentességéről lemondás igazsága, 's a választmány ezen igazságot szegé ki

munkája homlokára, — a' nemadózás hősei országszerte elveszték bátorságokat, 's a' remény, mely keblünkben legegébb támadt, az volt hogy, mivel a' közös teherviselés-elvei általános nem alkalmazhatók most még, amaz örök hálára érdemes nagy hazafinak telek-díj alatt ismeretes terve szerint fogjuk a' nemzet fizettetését eszközölhetni. — 'S nem, mi ennél többre mentünk, minden reményen felül látszottunk a' czél felé közeledni, — 's meg lón állapítva, hogy mind azt, mit a' nemzet a' közszükségek fedezésére ajánland — addig is, míg a' közös teher-viselés elve általános alkalmazást nyerhet, — elismerés jeléül minden honpolgár viselje; mert illő és igazságos, —igy fejezzék ki magukat örök dicsőségökre a' fő RR., — hogy a' minek sikerét és hasznát minden honpolgár érzi: annak terheit is viselje, a' népnek, még mindig aránytalanul fenmaradt terheire nézve, csak egy negyed részszele hozzájárulásban és a' közmunkák szabályozásában nyujtva enyhülést; — már alig hiányzott valami határozni való, a' kezelés és felosztás feletti kérdések ki valának egyenlítve, — már mindenki a' reája eső mennyiséget vetegeté, — mi hennünk örömtől repesett a' lélek, szétdúlva láttuk az előítéletek tömkelegét, megoldva az eszmék bonyolódottságát, mely annyi vér-áldozatokat látszott követelni, sőt enyészetiinket magába burkolni, — hittük, hogy visszatérhetlenül meg van téve 'a' lépés, és Magyarország posványai rövid időn ki lesznek száradva, feneketlen utjain vaspályák vonulnak keresztül, a' kereskedés terhelt hajói szeldeklik vizeinket 's végre Magyarország szétdarabolt életének egybe forrasztására a' szerencsés alapot megvetve lenni láttuk — egy szóval, az üdvösség honának küszöbén állni, 's látni véltük a' remény és gondolat szárnyain Magyarországot olyannak, millyennél nagyobb, boldogabb 's virágzóbb haza sehoh a' föld kerektségén nem lehet, — 's mi e' gondolatnak oly szives örömmel adók át magunkat; — elképzeltetik tehát a' tek. RR., mivé levénk azon keserves pillanatban, mely annyi méltán várt valódi sikert, annyi szép reményt egyszerre semmivé tett. A' RR. táblája ugyanis 2,585,000 főt aján-

lott, a' fő RR. kezdetnek elegendőnek vélték egy milliót, — mire a' Rendeknél azon elv bonyolult a' vita közé, hogy a' fő RRnek a' rovatok meghatározásában ugyan lehet szavok, de a' somma mennyiségét feltétlenül elfogadni tartoznak, különben az alsó tábla kezdeményi joga sértetnék meg, ez által pedig a' tábla nullificaltatnék, — ezen elvhatározat-, ezen elv vitájának esett áldozatul tehát mindazon szép kilátás, mire annyi nemes küzdés után, annyi szükség közt méltán jogosítva valánk.

Tisztelni kell a' külön véleményt, ez a' tanácskozás fő kelléke, — nem fogjuk tehát kárhozatni sem egyik, sem másik táblát; de úgy hiszszük, érdekében fekszik a' tek. RRnek, sőt érdekében az összes nemzetnek, megtudni e' részben minden lehető véleményt, hogy tudni lehessen, mi az, mit jövőre tenni, mi az? mit kerülni kelljen, e' tárgy bővebb fejtegetésére annál inkább hivatva érezzük magunkat, mert mi elválva a' RR. többségétől, az egy millió elfogadására nemcsak szavaztunk, de annak elfogadását indítványoztuk is, — okaink e' következendők:

a) A' fő RRi tábla egy milliom mellett azt hozta fel, hogy az kezdetnek elég, és lihetően, a' fizetési hajlamot inkább fel lehet kevéssel tartani, mintha egyszerre nyomasztólag terhelhetik, pedig a' törvényhozónak ez is egyik feladása 's a' t., tévedésnek véltük tehát már azt is, hogy midőn a' kezdeményi jog kétségbe sem vonatik, nem is említettik, a' RRnek táblája a' kezdeményi jogot közbe keverte.

b) Tévedésnek hiszszük azért is, mert a' kezdeményi jog, valamint a' törvényhozói területnek egyéb viszonyai, nálunk sem törvény által, sem kifejlett állások természete szerint még szabályozva nem lévén, ha azon kérdésben kell a' fizetés mennyiségének megoldatni, mellyel az egyik rész valami jogot positive sajátjának követel, a' másoknak pedig positiv saját elismerése szerint veszteni kell, olly egyszerű gondolattal lehetett előre látni, hogy ki a' fizetést illy kérdésekkel köti össze, épen azon eredményre dolgozik, bár mi akaratlanul, mint ki azon czélt, melly kitzuve van, határozottan ellenzi, 's ez, egyedül

ez mentheti a' fő RRket, így a' kölcsönös reábirás fonala szántszándékkal volt, mintegy ketté vágva, — de

c) Miután mint érdeklők, a' kezdeményi jog hol álljon, kifejtve nincs — magában a' kezdeményi jog érdekében sem történhetett visszasabb fogás, mint annak azon téren való ingatása, mellyen véghetetlen sokat lehet veszteni, megnyerni pedig csak azt nem, mi célzatba vala, 's épen úgy történt e' tárgynál — eltemettünk mindent; és valljon lehet-e állítani, hogy az alsó tábla kezdeményi joga meg van óva, tisztába van helyezve? ki meri állítani, hogy az alsó tábla kezdeményi joga ez eset után erősebben áll mint az előtt? hogy követelve volt mind a' két részről, annyit tudunk a' történetekből, egyebet semmit.

d) Ha jogért kötelességet áldozni volt a' feladat, meg kelle vala fontolni, mit kell inkább a' kettő közt választani, — a' nemfizetés minden bajaink kútfeje, a' fizetés pedig boldog jövődünk forrása; előttünk tisztán áll, hogy semmivel sem vetettük volna meg alapját inkább a' kezdeményi jognak, mint a' fizetés megkezdésével, a' nemfizetéssel pedig előmenetelünket, alkotmányos állásunkat 's ezzel egyetemben kezdeményi jogunkat is kockára teszszük, mert jog, mellynek nincs alapja, nem egyéb, mint a' töredékeny cserép mulékony mázza, mellyet kis idő lekoptat.

e) Ha csakugyan illeti a' RRi táblát a' kezdeményi jog, a' mint hogy illeti is, azt kérdjük: el lett volna-e az vesztve, ha a' Rendek táblája az egy milliót elfogadta volna? — sőt épen nem; nekünk a' kezdeményi jog felől azon fogalmunk van, hogy szabad nemzeteknél az alsó táblának nem azért van kezdeményi joga, mert azt annak törvény, vagy bizonyos törvényhozási szabályok adják meg: hanem institutiók által van minden úgy constatirozva, hogy az máskép nem lehet; — nem fizetéssel tehát, és oly eszközök hátravetésével, mellyektől egy nemzet egész jövődöje függ, meggyőződésünk szerint, ismét egy át nem gondolt illusorius tévtan állitatott fel, melyért a' felelőség nehéz feladás. — Ugyanis a' kezdeményi

jog azért van az alsó táblánál, mert képviseleten alapszik, oly tábla, mellynek tagjai saját személyök érdekeit képviselik, kezdeményi jogot hiába követel, az attól való félelem, hogy azt magához ragadhassa, a' dolog természete szerint, merően alaptalan; az alsó tábla kezdeményi joga tehát csak az alsó tábla tökéletes megszüntével szüntethetik meg, — míg az áll, míg képviseleten alapszik, oly szorosan természetéből kifolyó attribútuma a' kezdeményi jog, hogy ha bár bizonyos időben annak gyakorlatától, vagy a' gyakorolhatás lehetőségétől eltávozzék is, az institutio természete szerint visszAADJA azt a' teendők minden újabb esete.

Bir-e azonban a' RRi tábla kezdeményi jogának gyakorlatában azon hatással, mellyel más képviseleti táblák azt gyakorolják? az más kérdés, — és mi őszinte elismerjük, hogy nem, — és ennek megérthetésére úgy tartjuk, nem kell egyéb, mint hivatkozni fentebb előadott azon nézetünkre, miszerint a' kezdeményi jog a' képviselet attribútuma; — hol a' képviselet fejletlen, mi természetesebb, mint hogy az abban sarkallott joggyakorlat is hatálytalan; — ezen hézagot sikertelen követelések, más nemzetek példájára való hivatkozások be nem töltik; — hanem ki hazánkban a' kezdeményi jog gyakorlatával 's hatásával nincs megelégedve, ne támasszon ok és szükség nélküli kérdéseket, mellyek csak institutiokban oldathatnak meg, 's e' nélkül pedig eredményök nem lehet, — tanulja felismerni az okokat, 's hazánkra alkalmazni; ha az alsó tábla a' képviselet táblája, 's azért annak jogai közé szánítja a' kezdeményi jogot is, igyekezzék azon táblát igazán, a' szó tiszta értelmében azzá tenni, a' minek lenni vitatja, — és a' kezdeményi jog feletti problema maga magát fejti meg; — addig pedig hagyja a' negatív térben álló themákat háborítatlan állásában, 's fogadja, mit idő és körülmény nyújt, mert a' fejlődés processusának a' történetek lapjain ezerszer előforduló példái is úgy tanítják, hogy a' pozitív haszon mindig nyereség maradt; — a' fejlődés láncolatában azon bizonyos tényező, melly ismét egy másikat von maga után, és sok negatív kérdéseket pozitívításra

segélenek — míg a' negativ kérdések melletti makacs viták zajában, a' fenálló jóllét is elsülyed, — és ez oly természetes. — Hol a' nemzet osztályai közt egymás feletti jognyereség a' fő nézet, 's mit institutiokban kellene elérni, szavakban vitázza, — és ennek áldozatául milliók javát kicsinybe veszi, — kimondhatatlan fejletlen ott még a' közértelem; a' közértelem hiányánál, e' versengésnél pedig, jól megjegyezzük — önkényi hatalom beavatkozásának erősebb szövetségese nem lehet; — mi tehát mind ezt összevéve, midőn ennyiszert tisztán áll előttiünk, hogy a' kezdeményi jogoknak más alapja van, 's azt a' fizetés elvállalása nemcsak meg nem rendítheti, sőt az institutiók változtatására kiható következményeinél fogva multhatatlanul szilárdítani fogja: lelkünk hitéből oly rendíthetetlenül meggyőződve, hogy a' fizetés, mint az érdekegység talpköve, 's minden terhek legigazságosabbja, 's mint ilyen, minden létező és leendő jogok istápjja, melly nélkül ellenben minden jog sikertelen szó-vita, mit a' vihar első fergetege szerte szór, — tudva továbbá, hogy hiszen nem azért küzdünk, hogy három, kettő vagy egy millió legyen eredmény, hanem hogy fizessünk, nem hogy mennyit, hanem hogy közösen, — 's elvégre megfontolva, hogy ez is egyike azon ügyeknek, melyekben az önérdek előitéletei állanak szemközt minden jó czélú törekvéssel, — remegve mértük össze a' multat a' jövővel, mellyek méhében ismét felizmosulhat az immár oly hervatagon állott önérdek-visszás fogalma, — ennyi sikert, annyi reményt, annyi üdvöt 's annyi kilátást elvetni irtóztunk, 's megtettük az indítványt az egy millió elfogadására; de csak öt megye által pártoltatánk. — 'S azt kellene hinni, hogy nézeteink nem valának helyesek, — de mi előttiünk örökké megfoghatatlan marad, miért kellett minden megnyert elvet, melly a' nemzet életében határozólag hatott volna, számért, mellynek sikere, légyen nagyobb vagy kisebb, tökéletesen egy leendett, feláldozni? hacsak a' nemzetnek — bár ne lenne igazunk — és a' nemfizetés lappangó ösztönének, e' számfeletti vita, kívánva választott 's érkezett ürügye nem volt; —

's így jelenleg nem lesz sem kőut, sem Duna, sem Tisza szabályozása, sem tervek, sem előkészületek, — egy szóval, semmi! 's bár mondhatnók, hogy azt, a' miért ez mind sirba dült, megnyertük.

5) Számos változatok javaltattak az urbéri törvényekre nézve, mellyek által az adózó nép sorsa kétségen kívül szilárdabb és kedvezőbb állást vala nyerendő, a' nélkül hogy a' földesuri jogok, vagy tulajdon sérelmet szenvedtek volna, — és épen ezért méltán fájlalni lehet, hogy a' m. fő RR. e' részben hozzá járulásukat egyáltalában megtagadták, 's valaminth e' javaslatok ellen semmi alapos okot előadni nem tudtak, úgy a' felelőség terhe egyedül őket illetheti; — mi szivesen adjuk nekik a' kellő tiszteletet, de e' tekintetben az igazság és méltányosság tagadhatatlanul ellenök van.

6) Sok időt emésztettek fel, a' büntető eljárás és börtönrendszer feletti viták, — úgy látszik, az elmaradás fő oka, a' két táblának esküdt székek és halálos büntetések iránti különbsége volt, 's talán nincs egy tárgy, mellynek szükségét a' status céljainak a' vagyon és személy biztosítékának elérhetése szempontjából inkább lehetne támogatni, mint a' kérdés alattit, — alig van, mellynek hiányából rémitőbb veszélyeket lehetne és meggyőződésre hatályosabban következtetni; és mégis úgy találjuk, hogy ez azon tárgy, melly többnyire minden nemzeteknél az önkényre bízott, mellynek rendszeres kidolgozását a' magasabb fejlődés kora tevé szükségessé, — 's ez nem egészen természet elleni mert a' kegyetlenkedés az emberi természetből a' művelődés fokozatával koronként irtatva, szánakozás lép helyébe, 's a' mint a' nemzetek fejlődtek, a' büntetések szelidebb alkalmazását önkényt vonák magok után. — Semminemű kormányzási eljárás sem függ annyira mintegy önkényt az érzelem és véleményi fejlődéstől, mint a' büntető, — ezért van, hogy nálunk is minden szabályszerű 's kötelező változtatások nélkül, egyedül a' szelidültebb érzelmek erejénél fogva, a' büntető eljárás csak attól is, mi ez előtt tíz évvel volt, olly meszsze eltért, 's nem félhetünk a' műveltebb

nemzetek vádjától sem, de nem aggódhatunk saját körünkben sem, hogy a' büntető eljárás a' humanitás tekintélyeivel szemközt a' sötét századok terroristicus tanját tartaná szem előtt. — Ne higye azonban senki, mintha a' büntető törvények rendszeres behozatalát feleslegesnek tartanók, nem; szerfelett szükségesnek állítjuk igen is, 's csak oda czéloz minden észrevételünk, hogy rendszeres büntető törvény hiánya nem olyan, melly a' nemzetet egyéb haladásában 's fejlődésében akadályozza, — például Franciaország csak 1830 után hozá be országosan a' büntető törvényt; — és továbbá azért nem tartók feleslegesnek a' mondottakat, hogy inkább ne csüggedjünk egyebekben e' miatti elmaradásunkért, 's legyünk meggyőződve, hogy a' büntető hatalomnak határozatlan gyakorlatából baj és veszély, a' mitől irtóznunk kellene, nem az erkölcstelen büntettek inhumanus megfenyitése miatt származhatik, mert ettől a' fejlődés, a' műveltség köz szelleme véd, hanem a' political kihágások irányában történhető visszaélés vághat be kártékonyan magába az alkotmányos élet erébe, — ezt tekintőleg pedig, hogy több rosszat ne tegyünk, mint jót, még több praemissákra van szükség, mint csupán törvényt hozni.

7) A' megyei kicsapongások elhárítása iránt igen kívánatos lett volna, czélszerű törvény hozatala, — 's a' törvényhozás ennek elérhetésére nézve eléggé fáradott, — de általában sikeretlenül — a' fő RR. a' javaslatokba bele nem egyeztek, és a' mi meggyőződésünk szerint, teljes igazok volt. — Hosszas kitérésünk után méltán leendenénk unalmassá a' tek. RR. előtt, ha előterjesztenők azon nézeteket, mellyek nekünk mint visszások tüntek fel; ugy hiszszük, előbbi jelentésünkben eléggé kiméritők valánk, — itt tehát csak annyit jegyzünk meg, hogy a' megyei kicsaponghatások eltávolítása is egy olly tárgy, mellyet institutio gyökeres változtatásával lehet elérni, — mik és miképen legyenek azok, még ugy látszik, nem birt elegendőkép felette a' nemzet tisztába jönni, — mig pedig ez nem történik, betűkben hiában keresünk orvoslást.

8) Hogy az ósiség eltörlése iránt kerületi választmány munkálkodott, előbbi jelentésünkől, hol a' választmány munkáját megküldtük, tudva van a' tek. RR. előtt, tudva mind azon okok és hasznok is, mellyek az e' tárgyban intézkedést felette szükségessé teszik; mi fentebb a' birtok és hivatal általános képességéről alkotott törvényről szólva, még egy tekintetet ajánlottunk a' tek. RR. figyelmébe, e' mellett nincs egyéb ez uttal megjegyzendőnk — mint hogy a' kérdéses választmányi munkát kerületekben sem vétetett fel, 's így annak átvizsgálása, 's az utasításoknak ahoz képesti kiadása, jövő foglalatoskodások tárgyát teszi.

9) Honosítás az országgyűlésen nem történt, a' fő RR. által tett azon ellenvetés miatt, hogy mivel a' birtok- és hivatal-képesség általában meg van adva, egy általános honosítási törvény hozatala szükséges, 's addig míg az történhetnék, egyeseket honosítani azért sem lehet, — mert hogy az illy honosítás, a' mondott törvény után sérelmes nem lesz, csak törvényhozzátalával együtt járó gondos, minden oldalú megvitatás után lehet bizonyosan állítani. Ezen fő RRi nézet meggyőződésünk szerint is igazságos lévén — már fentebb ugy tüntettük ki, mint a' haza jelen kerülményei közt egyik szükségkép teendő. — Volt is e' tárgyban kerületi választmány kiküldve, melly készített javaslatot, de kerületileg sem tárgyalatott az, 's ugyan-azért 4 % alatt ide zárjuk.

10) A' védegylet átaljában magántársulat lévén, nem tartozhatik körünkbe felőle többet szólani, — mennyiben azonban az a' RRi táblához intézett folyamodásában a' társaság szabályait is benyújtotta, 's ezen tábla, a' vállalat czélját méltányolva, tanácskozás helyéül a' termet is átengedte, 's fentebb a' % alatt látható határozatában a' törvények paizsa alá helyezte, — mi ezen szabályokat a' tek. RRnek tudományul ezennel szinte bemutatjuk az 5 % alatt.

11) Az országház.

12) A' flumei és

13) A' középponti vasutak, — 's

14) Színház iránt történt hoszas és szép kilátásokkal biztató tanácskozások sikerére nézve — mert csak az országgyűlése végóráiban történhetett az egyesség és felírás — jövő országgyűlésére várható a' k. válasz.

Ezeken kívül még

- 15) A' katonai tisztségekre honfiak alkalmazása.
- 16) Országos számadások miben léte.
- 17) Országgyűlési szabad ujság.
- 18) Minden évben tartandó országgyűlés.
- 19) Kerületi napló kinyomatása.
- 20) A' só szabad árulhatása.
- 21) Görög nem egyesültek viszonyai.
- 22) Az unitaria vallás szabad gyakorlata.
- 23) A' vegyes házasságotóli áldás megtagadása.
- 24) Erdélyországgali összekapcsolás eszközlése.
- 25) A' telekkönyvek behozatala.
- 26) Elemi tanodák és műegyetem felállítása.
- 27) A' Ludoviceában nevelés rendszerének országgyűléseni megvizsgálása.
- 28) Népnevelés rendezése.
- 29) Vakok, siket-némák és tébolyodottak intézeteiknek felsegítése.
- 30) Az alapítványi táruk számadásainak országgyűlés elé leendő terjesztése.
- 31) A' pesti egyetemben gyorsírást taníttatása.
- 32) Gazdasági egyesület folyamodása.
- 33) A' hajózást gátló akadályok megszüntetése.
- 34) Az urbéri telken lakó nemesek adójának pontos behajtása.
- 35) A' szólás-szabadsági sérelem orvoslása.
- 36) Az irodalmi és művészeti jogok biztosítása.
- 37) A' francia háboruban szenvedett károk megtérítése.
- 38) A' törvénynek a' szentesítés napjától kötelező erejüvé tétele.

- 39) Kamatoknak határozatlan mennyiségig a' szóbeli bírósággra áttétele.
- 40) Túrmezei panasz orvoslása.
- 41) Az országgyűlésére némelly meg nem hívott fő RRi tagok meghívása.
- 42) Magánosok közti pénzviszony kiegyenlítése.
- 43) Jelen országgyűlésének Pestre áttétele.
- 44) Az országgyűlésének 1845-ben Pestre leendő összehívása.
- 45) Az egyházi tizedről.
- 46) Az egyházi adományosok törvényszékének rendezése.
- 47) A' köztörvénynek az egyházi nemesek özvegyeik- 's árváikra leendő kiterjesztése.
- 48) Az adózó községek birói számadásaik iránti újabb rendszer.
- 49) Községi jegyzők állapota.
- 50) A' mérők egyenlőségének mindenhol leendő behozatala. —
- 51) A' kényszerített előfogatok megszüntetése.
- 52) Némelly városokban örök felvállásokról.
- 53) Természettudományi egyesület.
- 54) Ipar-egyesület és
- 55) A' jégverés ellen biztosító-intézet folyamodása.
- 56) Az ország közjavát előmozdító magán-vállalatokról általában.
- 57) Az országos választmányok jövődöbeni alakítása.
- 58) Zilah és
- 59) Lajtha-, Bruck városok folyamodása.
- 60) A' zsidókról.
- 61) Vadászat és madarászati törvények.
- 62) Fehér megyei petitio.
- 63) Követi igazolás, és végre
- 64) Gyűléstermek rendezése — valának a' tanácskozás tárgyai, mellyek közt, mint a' tek. RR. észrevehetik, több igen

érdekes tárgyak fordulnak elő, olyanok azonban, melyeknek fontossága az országgyűlési iratokból nagy-részt felismerhető, — 's így nem tartottuk szükségesnek a' tek. RRket azoknak ismételtségével untatni.

IV. És imetek. RR. beszámoltunk a' tárgyakról, — hátra van még, hogy beválsuk adott szavunkat azon okok és események összehatásáról rövideden értesíteni a' tek. RRket, melyeknek örvényében 19 hónap illy eredménytelenül elmerült; — nehezen volt még hazánkban valaha országgyűlés, melly több ingert nyújtott volna a' nemzetnek figyelmes körültekintésre, mint a' mostani.—

„104 tárgy“ fogják természetesen felkiáltani, mert ennyire megy, minden ágazatokkal 's külön tárgyalt részletekkel egyetemben, mikről fentebb szólánk, és 13 törvényczikk: — ez országgyűlés annyit dolgozott, mennyit egy sem, 's méltán támad a' gyanu, hogy vagy kormány-, vagy fő RRben, vagy akárhol, de kell lenni akadálnak, melyet jövőre elhárítani multhatatlanul kell, — mert hiszen mit ér minden fáradság, mit minden áldozat, mi elégitheti ki a' törvény által nyerhető segedelemtől felfüggesztett reményt,— ha arra annyi tenérdek munka és 19 hónap nem elegendő ?

Mi lelkünk mélyében érezzük a' szerencsétlenséget, hogy e' bizodalmatlanságra a' nemzetnek önorganuma, a' törvényhozó testület irányában, sok okot szolgáltatott a' jelen országgyűlés sikeretlensége, nem lehet bizodalmatlanságnál veszélyesebb jele a' nemzet belélet kórállapotának — 's következése előbb utóbb vagy elcsüggedés, vagy az önerőre való támaszkodás, melly ám hiszen jóra is, de kimondhatatlan siralmas örvényre is vezethet, melly a' kormányt és nemzetet egyenlőn véginség tatóngó sirjához juttatja, — és van már hazánkban tényekig emelkedett eszme, melly gyökerének vég szálaival e' bizodalmatlanságon csügg és élődik, — az eredményt itt is, mint minden emberi törekvésekben, a' sors titkainak sűrű fátyola fedi; — a' vég kibonyolódás kétsége tehát kormány és nemzet minden erejét felhívja, míg idő van, felismerni e' veszélyes helyzet

okait, 's azokat eltávolítva visszaszerezni a' normalis élet reményeit és nyugalmát, melly fentartsa folyton a' hiedelmet, hogy e' nemzeti akarat legszentebb irányát csak törvény szabhatja ki, — az erők bármí küzdelmeit a' haza céljai felé csak törvény tisztelete egyesítheti.

Azon okoknak felderítése lesz tehát jelentésünk utolsó része; — megdöbbenve állunk vállalatunk nagysága mellett, azon ohajtással, bár tennék ezt nálunk erősebbek, mert mi minmagunk belátjuk, hogy kielégítőt nem nyújthatunk — 's minden erőlködésünk csak kísérlet leend.

A' világnak legnagyobb emberei, kiket népek 's nemzetek áldás közt emlegetnek, ott hamvadnak az örök álom semmisségében, a' népek pedig, kiknek azok fiai valának, fenmaradtak, folyton haladva nélkülök is mindig előbbre a' teremtés célja, a' tökéletesbülés felé, — 's így elég okunk van nem tulajdonítani mindent azon környülménynek, hogy a' hazának egyik nagy embere, ki az alig mult időkben hasonló sikeretlenség hulláma közt olly egyedül látszott vezetni a' menekvés csónakát — a' jelen országgyűlési tanácskozásokban részt nem vehetett; — szomorú csapás is volna akármelly nemzetre nézve, ha annak élete, egyes ember életével vagy munkásságával olly szorosán lehetne összeforva, hogy azontúl ne lehetne kire támaszkodni, és mégis mi csudálatos a' sors akarata, melly minden nemzeteknél hasonló példában áll elő! — mennél kitünőbb valaki honfiai között, annál több követeltetik tőle, 's az események fordulatóban — mintha minden ember tehetetlen volna — jóban és roszban egyenlőn, csak reá függeszti a' nemzet szemeit. — Róma, ama nagy jellemű férfiatól hemzsegő haza, a' veszedelmek órájában, hányszor lett annyira kislelkű, hogy egyetlen egy ember kezébe tette le remény-horgonyát? — hányszor nem vala képes magának egyéb tanácsot adni, mint visszahívni olly fiait, kiket előbb, mint veszedelmeket, honából száműzött, hogy kölcsönözzék a' nemzetnek bölcsességök egyéni világát, mit az maga összeségében hasztalan keresett? nem tudjuk tehát, volt-e a' jelen országgyűlés kevésbé

készült, azon bizodalomban, hogy ott leend az, kitől a' vezetést mintegy megszokva, vezetést követel, 's ámbár e' nevet a' halmozott aggodalmak közt említetni gyakran hallottuk: még egyszer mondjuk, nem tudjuk e' hiánynak mi befolyása volt vagy lehetett; — azért áttérünk egyéb okokra.

Lehetetlen csak képzelni is, legyen a' törvényhozói hatalom két tábla közt megosztva, vagy egyre szabályozva, mi a' sikert és eredményt inkább kockára tegye, mint hosszú országgyűlés. — Ha végig tekintünk azon országgyűléseken, mellyek sok időbe kerültek, mindenütt fogjuk tapasztalni, hogy az eredmény azokhoz képest, mellyek kevés ideig tartottak, aránytalanul kevesebb, — és ez máskép alig lehet. — Szinte az emberi természetből önként foly — testvérek házi körben álljanak naponta együtt, hosszú hetekig vagy hónapokig vitában multhatatlanul kiengesztelhetetlen ellenségként fognak egymással mindannyiszor találkozni — az egymás tiszta szándékába helyezett kölcsönös bizodalom, a' közös cél felé közerőveli mint egy összefogódzott közös működés, a' támadható vélemény-különbségnél okokkal lehető egymásra hatás szüksége, nem bírja meg felbomlás nélkül a' folytonos és tartós vitákat hideg vérrel űzni és fogadni — a' felindulás első szikrája óriási erővel kap lángra, 's ilyenkor őszinteség és jó szándék hitele helyébe, makacsság és gyanusítás lép, — a' hidegvérűséget ingerültség váltja fel, 's így természetesen közeledés helyett mind inkább távolít, — 's ilyenkor vége a' törvényhozás üdvös sikerének, ilyenkor semmi sem lehet kívánatosabb, mint az országgyűlésének végét szakítani; — különben kiharapóznak a' kártékony indulatok az ország minden vidékeire, — és hosszas nyughatatlan hánykódás emészt fel minden üdvös sikert, míg ismét csilapultság áll be. — Az ilyen hosszú viták kifárasztják még e' felett törvényhozónak úgy mint nemzetnek türelmét, munkásságát, részvétét és bizodalomát. — Higgyék el a' tek. RR. nem volt a' jelen országgyűlésen bár milly vélemény-szinezetű hatályosabb férfiú, ki, ha az okot nem sejtette is, ne látta 's nyilatkoztatta volna ohajtását az országgyűlésnek bármí

előbb leendő elosztása iránt, — és ennek a' dolgok fekvése szerint nem lehetett másként lenni, — a' hosszu diaeta, hosszu vita kikerülhetetlen volt; mert

2) Bármi egyes embernek is, ki sok szükséggel küzd, hogy dolgait önmaga össze ne bonyolítsa, a' kivitelben egyik a' másikat ne akadályozza, szükséges bizonyos rendet, sorozatot, bizonyos egymásutánt megállapítani, — így a' nemzet ideje és hatalma is korlátok között áll, — mindent egyszerre tenni, vagy akarni nem lehet. — Illy, a' törvényhozóhoz annyira illő, az egymásutánnak rendszerét megállapított 's átgondolt eszmének nyomait mi a' jelen törvényhozásnál hűjában véljük kereshetni, — sőt inkább ama 104 tárgy és e' mellett az indítványok tenger-tömege azt látszik tanusítani, hogy a' jelen törvényhozás a' *journalistica* működését tüzte ki magának követési példányul, mert alig lehetett valami a' hirlapokban előfordult tárgy, mit a' mult országgyűlés tanácskozási körébe fel ne vett volna. — Körén kívül fekszik jelentésünknek a' hirlapok szükségéről, hatásairól 's a' t. itt értekezést tartani, — de annyi bizonyos, hogy azon sürü változatos-tárgy sokaságot, mellyet a' *journalista* lapjainak érdekessége miatt felkeresni, 's összehordani kénytelen, a' törvényhozónak követni nem szabad, — sem azon felületesség, melly a' *journalistica* tudományt szűk köre miatt a' legnagyobb genie kezei közt is szükségkép bélyegzi, — törvényhozónak nem elegendő; — pedig hát, hol az a' talentom, melly 104 tárgynak taglalására törvényhozói készütséggel birjon, vagy ha bir is, annak százféle fordulatira lankadatlan figyelemmel lehessen? — Emlékezzenek a' tek. RR. saját foglalkozásukra vissza, — lehetséges-e embertől kivánni, hogy midőn alig volt ideje egy tárgynak komolyabb átgondolására, 's hirtelen egy másik adatik elibe, ennek ismét tárgyalásában törvényhozói belátással részt vehessen? — az illy országgyűlésétől nemesak sikert, de még azt sem lehet várni, hogy a' nemzetnek élet-kérdései felett tudomány és felvilágosodás terjedhessen szélyel; — az illy minden emberi tehetségen felül megterhelt országgyűlésen, egyes em-

berek igen is, de eszmék nem uralkodhatnak. — Sokat, sok jót dolgozni külön egyéneknek ugyan-egy időben lehet, mert felvett tárgyaikra nézve külön-külön mindenik a' szükséges előkészületet megszerezheti; — de törvényhozás sikeresen ugyan-egy időben, több tárgyak iránt nem munkálkodhatik; mert a' törvényhozás főbélyege, hogy annak minden tagjai, ha nem bírnak is, de bírassanak mind azon tárgyak iránt kellő avatottsággal és jártassággal, melyekből törvény alakuland. — Ám hiszen a' törvényhozói bölcsesség sem több, sem kevesebb, mint a' fenforgó körülményeknek 's okok és okozatok összehatásának helyes bírálata, a' következményeknek okszerű belátása, — a' bírálathoz épen annyi előkészültség kell, mint a' kidolgozáshoz, 's így térre és időre tekintőleg, a' törvényhozó sem tehet többet, mint egyes ember, — ha csak a' törvényhozás tehetsége basisául azt nem akarjuk felvenni, hogy annak számos tagjai közül egyik egy, másik más tárgy iránt bír több ismeretekkel — tehát egymást kölcsönösen pótolják. — Bizonyos határig ez elfogadható, de a' tárgyak olly özönében, mint a' mult országgyűlésen tapasztalható volt, lehetetlen lett volna egyébként előhaladni, mint e' vagy ama' tárgy-avatottnak véleményébe vak hiedelemmel — minden figyelmesebb meggondolás nélkül beleegyezni, — ezt pedig törvényhozói teoriának senki felállíthatni nem fogja. — A' részvétlen beleegyezésből származó baj divatozott szerte a' megyében is, mert csak valljuk meg az igazat, húszféle tárgyak felett, többnyire a' leküldött munkák helyben-hagyásával, jó ha az utasítás-adásra huszonnégy óra fordított. — Ne is gondolja senki, hogy azon sok dolgozat, melly nyomtatásban, írásban, mint a' jelen országgyűlése munkásságának dicsősége látható, az összes törvényhozás dolgozata, — legfelebb a' journalistica utmutatásának jelképe, vagy néhánynak egyéni vélekedése, — azért támasztottak azok az alsó és felső táblán annyi ellenzést, azért voltak azok magok után mellőzhetetlenül egy hosszú országgyűlést, azért kelle azoknak szülni mind azon rosztat, melly egy hosszú országgyűlésnek eredménye. — Sokszor kell még azon

eszméknek az ész vitáján keresztülhajtani, hogy az országgyűlés, vagy csak egyik tábla dolgozatának tekintethessenek is; a' nemzetben azok iránt tisztább, vagy legalább általánosabb fogalmakat kell még terjeszteni, hogy nemzet akaratának bélyegét öltsek magokra, mi pedig multhatatlanul szükséges olly eszménél, mellyek törvény tekintélyére emeltetnek.

Továbbá az utasításoknak most divatozó, a' tanácskozást végkép kizáró részletessége után sem leheté mást, mint hoszszas vitát és kevés eredményt várni. — Hogy individualitásokban több jellemet és képességet kereshetni, mint népi testületek változékony szeszélyeiben, világ kezdetétől maiglan mindig tapasztaltatott; — azonban hogy még most a' megyék utasításadási jogok gyakorlatáról le nem mondhatnak, készek vagyunk mi magunk is határozottan vitatni, — de azon modornak, melly jelenleg divatozik változni kell, ha csak nem akarjuk, hogy a' képviseleti tábla alászálljon végkép a' tekintély polczáról, mellyel annak kormány és nemzet irányában birnia kell.

Csak kevés idő előtt is még nálunk azon ösvény volt a' követi pálya, mellyen minden jelesebb oda lett választatását elérhetve, képességéről, jelleméről magát kiintethette; — ma a' követnek követté lett választásakor minden meggyőződést le kell vetkeznie, ha csak magát nyilatkozataiban gyakran a' legértelenebb szemrehányásoknak kitenni nem akarja. Az utasítások készülnek a' provincialis cultura fokozatához, 's igen gyakran a' legalábbvaló önérdék elérhetésére czélzó nézetekhez képest, — de ha a' legjobbat felteszszük is, soha nem tudva a' nézeteket, okokat és elveket, mellyek az összes törvényhozás tanácskozása terén fejlődnek, 's egészen mást javaslanának; így számtalanszor jut a' követ azon meggyőződésre az országgyűlés folyamata alatt, hogy utasítása vagy épen a' haza közjára ellen van, vagy legalább azt akadályoztatja, — és mind hijában, az utasítás köti őt. Hogy kívánhatjuk, hogy illy institutio mellett, éjjelt és nappalt összeolvasztva studiumot fordítson a' követ valami tárgy tökéletes ismeretére, hogy azzal ellenkező véleményeket legyőzzön, el nem fogultakat megnyerjen; — hon-

nan legyen ösztöne, hogy legroszabb esetben legalább az által válhasson kitünővé, hogy a' nemzetet előkészítse: — őt abban utasítása gátolja, ő a' holt betű rabja. — De tegyük fel a' lehető legjobb esetet, hogy utasítása meggyőződésével egyező: mi serkentse őt egybeszedni minden errejét, mit a' hazaszeretet láng heve lelkének sugall, hogy lemenydörögje a' rosz akaratakat, fölébressze az aluszékonyokat? ezeknek mind ketté van metszve fonala, ő sikert nem reménylhet, — az utasítás ereje minden okoskodást kigúnyol, — egy utasítás szerint kimondott nem, vagy igen szócska felér a' fáradalmas éjjelek legszebb munkájával, — szóval, a' verseny küzdtere, dicsőség és hála jutalmáért, el van sorompózva; — az utasítás nehéz békója alatt eltemetve hever a' jellemi szilárdság erénye úgy, mint az ész-képességnek hatalma. — Eddig a' követ meggyéjének képviselője volt, most együgyü tabelláriusa a' szó való értelmében, és higgyük el, ha ez soká így tart, a' hiúság gyenge emberein kívül kevés lesz, ki a' törvényhozói oly szűk működésű pályára vágyakozhassék; — ki magában erőt és tehetséget érez, az bárhol és miben, többet használhat hazájának mint épen ott.

És továbbá, lehet-e ott olly imponens egyetemi össziséget feltenni, hol 52 felé ágadozó 's betűkhöz kötött utasítások szelleme ütközik össze, — mint a' millyennel a' képviseleti tábla, hogy bírjon, ohajtanunk kell? — lehetséges-e így a' törvényre azt a' bélyeget ütni, mellyet minden törvényről föltenni kell, hogy az a' tanácskozás eredménye? és ugyan mi bizodalmat érdemelhet olly testület, melly sem a' kifejlett okok erejétől nem vezéreltethetik, sem az állandóság jellemét nem hordja magán, — mert senki sem állhat érte jót, hogy azon különféle fogások közt összeférczelt sok végzés, mellyet az országgyűlés ma hoz, jövő héten egy-két ellenkező utasítás érkezével nem lesz-e ismét homlok-egyenest más, nem veti-e vissza az egész országgyűlést hónapok mulva oda, hol a' kezdet napján volt? 's ime ismét találkozunk a' szükségkép hosszas diac-tával, 's annak minden rosz következményeivel.

Olly tiszta igazság, mint déli nap világa, hogy ama' bizo-

dalmatlanság, melyet a' nemzetbe a' törvényhozó testület iránt 's ez ismét önmaga iránt táplálva, inkább a' socialis, vagyis önerejéveli működésre tér, mindenek előtt innen veszi eredetét, — 's ha a' nemzet figyelme ennek orvoslására kellő időnél később ébredend, a' törvényhozói hatalom és azzal mindenünk, de mindenünk, sebes léptekkel siet enyészete felé, — mert, a' haza szent nevében kérünk figyelmet, a' melly törvényhozás sikeres működésében önnemzete sem bízik, — az hijábalóvá lett. Legveszélyesebb gyakorlata az utasítás-adási jognak abban ötlük mindenek felett szembe, hogy a' követek valamelly tárgyba kerületileg befolyhatni el vannak tiltva, mig utasítást nem nyernek; — tudni kell ugyanis a' tek. RRnek, hogy azon sok dolgozat, mellyekről fentebb futólag szólánk, vagy egyeseknek, vagy elikkadt választmányoknak műve, mert eme' választmányok nem a' szerint küldettek, a' mint kinek-kinek bizonyos tárgy iránti szakismerete 's jártassága ismeretes volt, — országgyűlés elején ez nem is lehetett: — hanem vezérkedés szerepe szerint, hogy apprehensiok ne támadjanak, minden ember elválasztatott, vagy ide vagy oda. — Eme' választmányi tagok a' munka folyamata alatt rendesen elmaradoztak, 's utóbb is az egész dolgozat egyesek véleményére maradt bizva — 's mégis az történt, hogy eme' dolgozatok a' megyéknek megküldetvén, 's ezek ott mint a' törvényhozás átvizsgált dolgozatai tekintetvén, a' sokaság, unatkozottság, és saját készütség hiánya miatt, többnyire helybenhagyattak; 's így a' nemzeti akarat, a' törvényhozási működés egyik feladásával egyenesen ellenkezőleg, egyesektől, 's nem a' nemzet tanácskozó testületétől nyeré irányát, mi által később az utasítások köteleke miatt bár milly tetemes hiba és tévedés orvosolhatatlanná lett.

Még egy tekintetet engedjenek a' tek. RR. — 's már közel leszünk a' végszóhoz. — A' képviseleti vagy alsó táblán, az előbbieket szerint, minden beszéd, minden ok felesleges; az okokra alapult meggyőződés legfelebb keserű kifakadásokban vehet magának elégtételt, de nem győzedelmet; — igen sok-

szor, fejletlen korunkban, egyszerű 'igen' és 'nem' szavazatok dönték el az utasítások változékonysága szerint a' legfontosabb tárgyakat, míg a' fő Rt-nél ott áll a' meggyőződésnek, vagy legalább lelki sugallatnak minden értelmi bilincsektől ment embere, és az okok egész hatalmával harcolhat az utasítások keveréke ellen, 's erre annál több ingerrel fordít tanulmányt, időt és szorgalmat, mennél bizonyosabb — hogy a' nemzeti akarat onnan veendő irányát, honnan a' szabad vitatkozás erejétől a' megért ész gyümölcsei tárulnak elébe; — 's így nincs bizonyosabb, minthogy a' felső tábla naponta inkább lealázza a' képviseleti táblát, 's a' törvényhozás legjobb esetben egyoldalú lesz, — az ész termékei csak a' szabad mozgathatóság országában, diszlenek — az alsó táblán pedig minden az utasítások szűk körében senyvedésre kényszerül.

3) És végre, míg a' dolgok folyama nem változik, hosszúnak kell a' magyar diaetáknak lenni azért is, mert nincsenek semmi szabályok, mellyek a' tanácskozást meghatározzák, de még annyi sem, hogy kiknek szavazataikat kelljen számítani; — 's különösen az, hogy egy tárgyban a' két tábla közt végtelenül váltathatnak üzenetek: oly baj, mellynek hogy végre határt kell szabni, inkább mondani kell, mint bizonyítani. — E' szabályozatlanság szülte azt, hogy a' tárgyak megindításánál mindig extremitások állítottak fel, hogy legyen mit lealkudni; — 's nem ismerünk-e itt ismét a' hosszú diaetának okára 's annak eredménytelenségére? extremitásokkal hogy ne lenne kilúzve önként a' hosszú vitatkozás zászlója? és természetesen, minél fonákabbá vált ezzel a' javaslat, annál bizonyosabb, hogy annak extremitások fognak szemközt állíttatni, — annál bizonyosabb minden esetre az ingerültség — a' jó szándék gyanuja, — annál bizonyosabb a' legtúlzóbb eszméhezi makacs ragaszkodás — a' kölcsönös capacitationak vége van, vége a' törvényhozás üdvös sikerének.

Ezek szerint elmondjuk még igen röviden, mivel hiszszük, ha nem gyökeresen is, de mégis segítőleg, e' bajoknak elejét vehetni. —

Ugyanis a fentebbiekből önként foly, hogy hosszú diaetát kerülni kell, vagyis tisztábban szólva, úgy intézni a' törvényhozást, hogy annak ne kelljen az ellenségeskedés küzdhelyévé oly bizonyosan, mint legjobb szándék ellenére is, elfajulni.— Az évenkénti országgyűlés eszméje jó és hasznos, ámbár nem azon körülmények hozák azt be más nemzeteknél, millyenek közt mi vagyunk, — de legyen még oly czélszerű — egyebet nem téve, az évenkénti országgyűlés épen oly eredménytelenül fog végződni, mint a' harmadévenkénti.

1. Mit tenni szükségesnek vélünk, az, hogy a' megyék utasításait az országgyűlés időszaka előtt jóval előbb készítsék el, és mindenek felett legyenek meggyőződve, hogy mindent, vagy szerfelett sokat tenni nem lehet, 's ez zavarnál egyebet nem okozhat, — és a' szükségek betöltésében bizonyos rendet állítsanak fel, bizonyos egymásutánt; ehez képest a' bevégzendő tárgyakat szám szerint határozzák meg, a' mi sok ne legyen.

2. Az országgyűlésen eme' rend, és a' végzendők száma az utasítások értelme szerint szinte megállapítván, a' tanácskozás kerületileg megkezdessék, 's a' tanácskozások e' stadiumában (de honnan nyomtatott napló el nem maradhat) a' követek utasításának ne legyen kötelező ereje; — hogyha netalán más okok adnák elő magokat a' meggyőződésre inkább hatók, mint az utasításban foglaltak, azoknak elvállalásától a' követ megkötött fogolyként, elzárva ne legyen; — miután pedig a' tanácskozások akár részletenként, akár egyszerre bevégeztettek, a' munkálatok átnézés végett küldessenek be a' megyéknek, 's itt kezdődjék azután az utasítás a' követ munkálódására kötelező erővel hirdni. — Így el lesz érve azon, a' törvényhozástól el nem választható idea — hogy annak tagjai tanácskozhatnak, 's e' tanácskozásból a' nemzeti akaratnak iránya fog kifejlődni, nem egyes megyék-, hanem az ország közérdekeihez és minden oldalú vitatáshoz képest.

Végre 3. tanácskozási szabályként szükséges megállapítani, hogy az oly tárgyak feletti vitatkozás, mellyek iránt három vagy négy izenetben a' két tábla közt egyesség nem

eszközölthetett, megszűnjék; azokból azon országgyűlésen többé törvény nem alkottathatván, — így az éretnek el, hogy az alsó tábla az extremitásokat kerülve, úgy állítaná fel már kezdetben minden javaslatát, mint a' megfontoltság érett eszméjét, — s a' fő RR. is ahoz alkalmaztatnák észrevételeiket, hogy elmaradás esetében a' felelősséget a' nemzet előtt elvállalassák.

És ime itt erőnk megszakadt, elmondtuk a' végszót, beszámoltunk a' tárgyakról, he az időről, leraktuk ide az eszméket és tapasztalatokat, mellyeket kiküldetési pályánkról magunkkal hoztunk; többet ennél csak azért nem tettünk: mert nem tudunk.

Kik egyébiránt hazafiúi mély tisztelettel maradtunk
Gyulán, dec. 9kén 1844.

alázatos szolgálók

Szombathely Antal m. k.,
Tomcsányi József m. k. követek.

Dr BALLAGI GÉZA.